

Seleccions Histocat

Publicació periòdica de pensament
històric i nacional

Núm. 2 - Octubre 2008

Fundació d'Estudis Històrics de Catalunya

La Fundació d'Estudis Històrics de Catalunya és una entitat sense ànim de lucre dedicada a la investigació de la història de Catalunya amb un interès especial en aquells aspectes que han estat oblidats o distorsionats com ara la presència catalana en la descoberta i colonització d'Amèrica, etc. Rescatar la nostra història de l'oblit i la manipulació és un pas imprescindible per a recuperar la nostra autoestima com a poble protagonista, d'altra banda, de grans fites en el passat i que vol tornar a ser protagonista del seu futur, d'un futur sense intermediaris.

Com a fundació benèfica de tipus cultural, la Fundació d'Estudis Històrics de Catalunya està inscrita amb el número 1945 en el Registre de Fundacions de la Generalitat de Catalunya des del dia 23 de març de 2004.

SELECCIONS HISTOCAT és una publicació de la Fundació d'Estudis Històrics de Catalunya que ofereix informació sobre les activitats periòdiques de la Fundació així com articles, entrevistes, notícies i altres textos d'interès per a historiadors, antropòlegs i filòsofs.

- © Gustau Adzerias, Carles Camp, Joan Cavaller, Ramon Freixes, Armand Sanmamed i Alba Vallès per l'autoria dels textos
- © Mercè Ribas i Grant Anderton per la traducció anglesa dels textos
- © Fundació d'Estudis Històrics de Catalunya per aquesta edició

ISSN: 2013-3324

Dipòsit legal: B-5789-2010

Disseny de la coberta, maquetació i edició: Joan Cavaller

Producció: Fundació d'Estudis Històrics de Catalunya

www.histocat.cat

1ª edició: Octubre de 2008

SELECCIONS HISTOCAT

Octubre 2008

Índex de capítols

Armand Sanmamed. Editorial.....	7
Entrevista. Gustau Adzerias.....	9
Gustau Adzerias. La guerra de 1808-1814. Insurrecció, guerra i revolució en el Principat de Catalunya. El bicentenari (part 1).....	15
Carles Camp. La població a Catalunya a l'època de la descoberta.....	24
Joan Cavaller. Ibers. Antecedents jònics i fonament nacional de catalunya. Part 1: La síndrome espongiforme dels espanyols.....	32
Ramon Freixes. Diada nacional de Catalunya.....	58
Ramon Freixes. Jornades d'història al Maresme.....	60
1r Homenatge a l'almirall català Cristòfor Colom i a la marina catalana de tots els temps.....	63
Armand Sanmamed. Francesc Galí (1539-1591) ...	67
Armand Sanmamed. Les Canàries. Un protectorat català durant el segle XIV. Part 2: Mallorquins i catalans a les Canàries: la gènesi d'un protectorat	69
Alba Vallès i Formosa. Barcelona. Origen del procés de descobriment i colonització d'Amèrica...	74

Armand Sanmamed

Secretari de la Fundació d'Estudis Històrics de Catalunya

Editorial

El dia 20 de gener es va celebrar a Barcelona l'acte de constitució del Patronat de l'Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA) amb la participació de la ministra de Cultura de l'estat espanyol i els presidents de les comunitats autònomes de Catalunya, València, Aragó i les Balears.

L'ACA és, després del Vaticà, l'arxiu medieval més important del món i, actualment, és de titularitat estatal. No és moment d'entrar a fons en discussió de *presidents de diputacions* sobre la titularitat dels fons, ni la composició del patronat, ni la constitucionalitat dels articles de l'Estatut de Catalunya del 2006 que fan referència a la gestió de l'arxiu i que han estat impugnats pels governs de les comunitats autònomes d'Aragó (PSOE), Balears i València (PP). Això és acceptar, una vegada més, les regles de joc que ens imposa l'estat espanyol i els seus col·laboradors necessaris. Allò que interessa a la FEHC és anar a l'arrel del problema.

Com podem comprovar si visitem la pàgina web dels Archivos Estatales, una Real Cédula de 1754 donava per primer cop a l'arxiu el nom d'*Archivo de la Corona de Aragón*. Fins aleshores, s'havia anomenat *Arxiu Reial de Barcelona*. És a dir, era l'arxiu de l'estat (reial), radicat on havia radicat tradicionalment l'administració de l'estat compost continuador de l'antic estat dels comtes de Barcelona. Ni més, ni menys.

Els noms són importants i cap canvi de nom és, en absolut, innocent; més si tenim en compte el context en què es va produir: un segle XVIII marcat per la desfeta de 1707-1714 i la posterior repressió de la nova monarquia borbònica, bàrbara i sostinguda en el temps, de la qual encara patim les conseqüències. L'ús dels termes

Corona d'Aragó o *Regne d'Aragó* per anomenar globalment l'estat sota la sobirania del comte de Barcelona té com a finalitat última esborrar el record històric de l'existència d'uns reis catalans, d'una nació catalana i, sobretot, d'un estat català.

L'oblit de l'antic projecte de reunir tots els fons arxivístics de l'estat compost a Barcelona, l'acceptació d'un patronat que no té reciprocitat per a Catalunya quant als fons de les mateixes característiques que es troben a Mallorca o València (imagineu què passaria si la Generalitat demanés participar en la gestió dels arxius de Mallorca o València) i que qui sap si en un futur no ens reclamaran o l'assumpció per part de les nostres institucions de la denominació impròpia de *Corona d'Aragó* com a denominació de l'estat català medieval (parafrasejant el títol de l'obra de Caius Parellada i Cardellach, de la qual us recomanem la lectura), en general i en particular per al cas de l'esmentat arxiu, és simptomàtica d'una manera de fer que, malgrat presentar-se com a superadora de vells conflictes essencialistes, no és sinó una actitud poruga i claudicant que, enlloc d'enfrontar els problemes i de buscar argumentacions sòlides en la nostra tradició històrica, opta per assumir acríticament els pressupostos aliens pensant així que guanyaran el respecte i la simpatia d'aquells que, des de la ignorància, el menyspreu i la mala fe, atien l'odi contra qualsevol senyal de la nostra identitat.

L'arxiu ha de romandre unit, a Barcelona i sota la titularitat de les institucions del país.

Armand Sanmamed

ENTREVISTA

GUSTAU ADZERIAS

Amb motiu del compliment del 200è aniversari de la Guerra del Francès, hem entrevistat en Gustau Adzerias, col·laborador habitual de la Fundació d'Estudis Històrics de Catalunya i autor de nombrosos articles sobre el tema.

Gustau, t'agraïm que ens hakis volgut rebre per a parlar en relació als teus estudis sobre la Guerra del Francès. En primer lloc voldríem que et definissis

Em considero un historiador vocacional. La meua formació és tècnica, m'agrada la història en general però sobretot la història de Catalunya. M'apassiona.

I perquè precisament la Guerra del Francès?

Podria dir, i quedaria molt intel·lectual fer-ho, que la Guerra del Francès, juntament amb les carlinades i la Guerra Civil del 36, van ser els tres moments crucials en la història contemporània de Catalunya, tal com va plantejar Vicenç Vives; però no, vaig arri-

bar a aquest període a través d'una evolució que pot semblar atípica.

Explica't si us plau

Com ja he dit, sempre m'ha agradat la història. Un dia, els meus fills van descobrir un club de jocs d'estratègia i simulacions que reproduïen batalles històriques amb figures de plom, sobretot napoleòniques.

Van convidar-me perquè sabien que m'agradaria. I així va ser. Vaig integrar-m'hi.

En certa ocasió, visitant el Musée de l'Armée, a París, vaig comprar un llibre, *L'épopée napoléonienne*, que porta moltes làmines d'uniformes amb el resum de la història de les unitats representades. Una d'aquestes unitats era el tretzè de cuirassers, que havia

participat a Catalunya en la batalla de Margalef.

Per a ampliar aquesta informació vaig mirar a la meua biblioteca les referències a aquella batalla, i totes la situaven al Priorat, a Margalef del Montsant, tant en els mapes com en les descripcions. Jo havia estat varies vagades en aquest poble i vaig intentar imaginar-me la càrrega dels tres esquadrons de cuirassers contra les dues divisions espanyoles d'O'Donnell.

Però era físicament impossible ja que en aquella abrupta topografia no hi cabien. I a més: què hi feien les tropes espanyoles en aquell forat si anaven en socors de Lleida?

Aquella maniobra no tenia lògica. Aquí va començar tot el meu interès per la Guerra del Francès.

Un joc va ser l'inici del teu estudis. Si més no, resulta curiós. Però, on va tenir lloc aquella batalla?

Gustau Adzerias en un moment de l'entrevista

Definitivament a la plana de Margalef, en el municipi de Torregrossa, a les portes de Lleida. Tot quadrava.

Quins vans ser les teves primeres passes per a iniciar els teus estudis en tota aquesta qüestió?

Primer volia conèixer, amb la màxima fidelitat possible, tota la història militar d'aquella guerra, encara que no estava de moda, però, agrades o no, era una guerra. Per mi va resultar el fil conductor, i vaig adonar-me que aquest conflicte va ser barreja d'una guerra d'alliberament nacional, una guerra de religió, una guerra d'opinió, una guerra civil i una revolució política.

Deu resultar relativament fàcil consultar documentació, donada la proximitat en el temps

Tot és relatiu. La seva lectura resulta còmoda pels idiomes català, castellà, italià, anglès, francès, ... encara que moltes vegades he de buscar el significat de les paraules doncs, en aquell temps, algunes no

volien dir el mateix que actualment.

Tenim dos classes de documents o escrits de l'època, els que tracten el tema en general i els que provenen de l'àmbit local. Intentar encaixar les dades dels dos orígens resulta moltes vegades impossible ja que molts relats van ser escrits al cap d'un temps, i la memòria falla. En altres ocasions, els documents són autèntics de l'època però el contingut resulta sospitos; llavors has de mirar l'autor i conèixer la seva situació personal.

De vegades, el text pot resultar una mera justificació per haver canviat de bàndol. Si busques rigor, pot resultar molt entretingut.

En relació a la Guerra del Francès, per què tenim la necessitat de revisar els continguts d'aquell període?

La interpretació dels fets d'aquella guerra ha sofert una evolució amb una intencionalitat política molt concreta. Ens volen fer creure que Catalunya, en

aquella lluita, va ser una peça clau en la formació de la nació espanyola. I això, com a mínim, hem de posar-ho en quarantena. Jo crec que tot va començar quan l'any 1859, el periodista català Joan Cortada, escrivia a "El Telegrafo" "... que esta guerra había elevado a España a la categoría de Nación y sirvió para romper la muralla que separaba a los catalanes del resto de los españoles desde la Guerra de Sucesión".

Els actes de celebració del primer centenari van ser una exaltació patriòtica espanyola digna d'estudiar. I no cal parlar de tot el període de dictadura sofert per Catalunya, en que varen reescriure la nostra història.

Per sort, avui dia, en què estem celebrant el segon centenari, ja comencen a sortir veus discrepants a la versió oficial i no hem de sofrir represàlies.

Vol dir que, abans, els discrepants van patir represàlies?

En l'època d'en Franco, com a mínim, s'hi juga-

ven les llenties. Tenim un exemple ocorregut a Girona en la celebració del primer centenari. En plena celebració de "la tres veces immortal" [Referència a la ciutat per la seva resistència a l'invasor francès] va sortir un estudi fet per Prudenci Bertrana i Diego Ruiz que porta el títol de *La locura de Álvarez de Castro. Ensayo sobre la psicología patológica de un episodio heroico* [1910]. El pobre Ruiz va perdre el seu lloc de treball, era director del psiquiàtric de Salt, i en Bertrana va ser desterrat de Girona.

I avui dia, què passa?

Crec que l'estratègia d'assimilació resulta més subtil. Així, per exemple, quin missatge comporta el fet de titular aquell conflicte com a "Catalunya contra Napoleó"?

Què era Catalunya al 1808?

Simplement una província dins el regne d'Espanya i sota jurisdicció militar des de 1714. No tenia institucions pròpies per declarar guerra. No teníem

classes dirigents per prendre decisions de qualsevol mena. Els habitants del Principat varen ser arrossegats a una insurrecció provocada pels dirigents espanyols, com va passar en la resta del regne.

Parles d'una insurrecció, però... no va ser el poble qui amb les armes a la mà va rebutjar la invasió dels exèrcits francesos? Realment va ser una insurrecció contra un govern legalment establert. Aquesta qüestió és realment important, fins i tot la clau de volta de tot el tema, però necessitariem tota una tesi doctoral.

Aquest és el drama de la nostra història: per a contrarestar moltes afirmacions que no s'ajusten a la veritat, però que tothom dona per bones, hem de fer veritables tesis que al seu torn no tenen ni el reconeixement ni la divulgació necessaris.

I aquesta no seria una feina a fer per part de les nostres institucions?

En un país normal seria així però ja sabem que la situació de Catalunya no és normal en cap sentit. El

Le Premier Consul franchissant les Alpes au col du Grand-Saint-Bernard, 1800
pintura de Jacques-Louis David, 1800

procés d'assimilació a Espanya passa per esborrar la nostra memòria històrica i anul·lar la nostra llengua. De totes maneres, sóc optimista, cada dia trobem més catalans inquiets per la nostra història i així, a poc a poc, augmenta la nostra consciència nacional.

Quin va ser el cost per als catalans d'aquella guerra?

Pensem que va durar sis anys, el cost humà va ser terrible, en morts, ferits, desplaçats i sobretot en presoners, que conduïts a França en desconeixem el destí.

Econòmicament també va ser terrible, encara que van rebre ajut britànic i sobretot patrimonial. I tot plegat no va servir per fer fora l'exèrcit napoleònic de Catalunya.

Però, Napoleó no va ser vençut a Espanya?

A Espanya sí, però a Catalunya els francesos no van ser vençuts militarment. Van evacuar el Principat seguint les ordres de Lluís XVIII un cop Napoleó havia abdicat. Voldria fer recordar que en aquell període el Principat no pertanyia al regne d'Espanya.

Catalunya estava anexionada a França?

A França no, formava part de l'imperi napoleònic, que és molt diferent. Resulta

molt interessant estudiar què significava *Govern de Catalunya*, i no sabrem mai què hauria passat de reeixir el projecte de Napoleó, que no era un jacobita francès sinó un cors, amb totes les seves conseqüències.

Tant de bo les investigacions puguin ajudar a fer entendre aquells esdeveniments en la línia que proposes. Gustau, gràcies pel teu temps.

Gràcies a vosaltres.

LA GUERRA DE 1808-1814
INSURRECCIÓ, GUERRA I REVOLUCIÓ
EN EL PRINCIPAT DE CATALUNYA

EL BICENTENARI (PART 1)

Gustau Adzerias

El passat 2 d'agost, Europa Press difonia la notícia que el Consell de Govern de la Comunitat de Madrid havia creat la Fundación Dos de Mayo Nación y Libertad, per tal d'organitzar els actes commemoratius del bicentenari del 2 de maig de 1808. Aquesta notícia, unida a la comunicació feta fa un temps per Madridpress, anunciant els actes preparats per l'ajuntament de Móstoles per commemorar el mateix fet, amb una programació d'actes d'una durada de prop de dos anys, inclosa la presència del rei d'Espanya el dia del bicentenari, el 2 de maig de 2008; i sempre tenint present el treball de fons que porta a terme l'Asociación para el estudio de la Guerra de la Independencia (1998-2008), em fan pensar que els fets del 2 de maig de 1808 a Madrid quedaran associats, d'una manera inqüestionable i per sempre més, amb el concepte de nació espanyola i el paradigma de la lluita per la llibertat.

Fins ara he cregut que els sagnants aldarulls dels dies 1 i 2 de maig de 1808, protagonitzats pels habitants de Madrid conjuntament amb uns pocs militars, sobretot de l'arma d'artilleria, contra les tropes imperials de Murat, i amb la conseqüent repressió del dia 3, no tenien res a

veure amb el “levantamiento, guerra y revolución”¹ que va sacsejar el regne d'Espanya entre els anys 1808-1814, i que també afectar, com no podia ser d'altra manera, la província espanyola de Catalunya.

Aprofitant el període de vacances, vaig proposar-me fer un recull de tota la informació que tenia als meus arxius sobre el tema, ampliar-la dintre les meves possibilitats i intentar arribar a conclusions que, d'entrada, admeto, si més no, podrien resultar polèmiques. Aquest article el bastirem, sobretot, amb documents oficials publicats en forma de bans, reials decrets, manifestos, etc.

Com que el tema pot resultar en extrem llarg i dens, aquest article el dividirem en tres parts: la primera, amb els fets dels mesos de març i abril; la segona, amb els de maig i juny; i a la tercera part, estudiarem els fets del “Dos de Mayo”, i intentarem treure'n conclusions. No repetirem tots els fets explicats en la meva recopilació publicada en l'article “Antecedents (1792-1808)”² però en detallarem algun fet significatiu i en transcriurem els documents justificatius.

A conseqüència dels fets previs al cop d'estat d'Aranjuez, i a causa dels rumors i tensions creades pel viatge dels reis a Andalusia, Carles IV va signar un decret per ser publicat a tot el regne amb el text següent:

El Excmo. Sr. D. Pedro Cevallos, primer Secretario de Estado y del Despacho, me ha remitido con Real órden de este día un Decreto original que S.M. se ha servido dirigirle, cuyo tenor es el siguiente:

Amados vasallos míos: vuestros noble agitación en estas circunstancias es un nuevo testimonio que me asegura de los sentimientos de vuestro corazón; y Yo, que qual padre tierno os amo, me

¹ Així nomenà la *Guerra de la Independència* un dels seus protagonistes, en José Mª Queipo de Llano, comte de Toreno, en la seva *Historia del levantamiento, guerra y revolución de España*, publicada a París el 1835.

² Seleccions Histocat. Setembre 2008. pp.19-48

apresuro á consolaros en la actual angustia que os oprime. Respirad tranquilos: sabed que el Exército de mi caro Aliado el Emperador de los Franceses atraviesa mi Reyno con ideas de Paz y de amistad. Su objeto es trasladarse á los puntos que amenaza el riesgo de algun desembarco del enemigo; y que la reunion de los cuerpos de mi guardia, ni tiene el objeto de defender mi Persona, ni acompañarme en un viaje que la malicia os ha hecho suponer como preciso. Rodeado de la acendrada lealtad de mis vasallos amados, de la qual tengo tan irrefragables pruebas, ¿qué puedo Yo temer?. Y quando la necesidad, urgente lo exigiese, ¿podria dudar de las fuerzas que sus pechos generosos me ofrecian? No: esta urgencia no la verán mis Pueblos Espanyoles; tranquilizad vuestro espíritu: conducios com hasta aquí con las tropas del Aliado de vuestro buen Rey; y vereis en breves dias restablecida la paz de vuestros corazones; y á Mi gozando la que el Cielo me dispensa en el seno de mi Familia y vuestro amor. Dado en mi palacio Real de Aranjuez á 16 de Marzo de 1808= YO EL REY= A Don Pedro Cevallos

Lo participo á V. en conformidad de lo que se me encarga por la citada orden, para que inmediatamente disponga se publique en esa Capital y Pueblos de su Partido, y me dé aviso de haberlo executado= Dios guarde á V. muchos años. Madrid 16 de Marzo de 1808= D. Arias Mon.

Aquest Decret va ser publicat a Barcelona per Ezpaleta el 26 de març de 1808, a 7 dies del cop d'estat. Cal que recordem que el dia 23 Murat havia entrat triomfalment a Madrid i que el dia 24 ho feia Ferran VII.

El cop d'estat d'Aranjuez, va quedar materialitzat pel real decret d'abdicació de Carles IV a favor de Ferran, príncep d'Asturies, que diu

Como los achaques de que adolezco no me permiten soportar por mas tiempo el grave peso del gobierno de mis reynos, y me sea preciso para reparar mi salud gozar de un clima mas templado de la tranquilidad de la vida privada, he determi-

nado despues da la mas seria deliberacion abdicar mi Corona en mi heredero y mi muy caro hijo el príncipe de Asturias. Por tanto es mi real voluntad que sea reconocido y obedecido como rey y señor natural de todos mis reynos y dominios. Y para que este mi real decreto de libre y espontánea abdicacion tenga su éxito y debido cumplimiento, lo comunicareis al Consejo y demas á quien corresponda.= Dado en Aranjuez, á 19 de Marzo de 1808.= YO EL REY.= A Don Pedro Ceballos.³

Una vegada reeixit el cop d'estat d'Aranjuez, i transcorreguts dos dies de calma, Carles IV es va repensar la seva decisió del dia 19, i va escriure la següent *Protesta*:

Protesto y declaro que todo lo que manifestado en mi Decreto de diez y nueve de Marzo abdicando la Corona en mi Hijo, fue forzado, por precaver mayores males y la efusion de sangre de mis queridos vasallos, y por tanto, de ningun valor = YO, EL REY= Aranjuez y Marzo veinte y uno de mil ochocientos y ocho.⁴

Carles IV va enviar aquesta *Protesta* a Napoleó juntament amb aquesta carta:

Hermano y Señor: V.M. sabrá ya con sentimiento el suceso de Aranjuez y sus resultas, y no dexará de ver sin algun tanto de interes á un Rey, que forzado á abdicar la Corona, se echa en los brazos de un gran Monarca su Aliado, poniendose en todo y por todo á su disposicion, pues que él es el único que puede hacer su dicha, la de toda su familia, y la de sus fieles y amados vasallos.. Heme visto obligado á abdicar; pero seguro en el dia, y lleno de confianza en la magnanimitad y genio del grande Hombre, que siempre se ha manifestado mi Amigo, he tomado la resolucion de dexar á su

³ "Historia del Levantamiento, Guerra y Revolucion de España", del comte de Toreno, tom primer, llibre segon, p. 47

⁴ El dia 17 de maig, el corregidor de Manresa, Francisco Codony, el fa públic en tot el seu corregiment.

arbitrio lo que se sirviese hacer de nosotros, mi suerte, la de la Reyna = Dirijo à V.M.I. y R. una protesta contra el acontecimiento de Aranjuez, y contra mi abdicacion. Me pongo y confio enteramente en el corazon y amistad de V.M.I. Con el ruego á Dios que os mantenga en su santa y digna guardia = Hermano y Señor =De V.M.I. y R. su efectisimo Hermano y Amigo = CARLOS.

Queda clar que, penedit de la seva abdicació i col·locant la corona espanyola en una situació força compromesa, Carles IV va demanar ajut a Napoleó, posant-se sota la seva protecció i demanant-li que fes de mediador en el conflicte obert amb el seu fill Ferran. El regne d'Espanya tenia dos reis i, cadascun d'ells, els seus partidaris. Si tenim en compte els estats d'ànim, de crispació i de violència que imperaven en aquella època, podríem dir que el regne d'Espanya s'abocava a una guerra civil.

El dia 27 de març, Napoleó va rebre les notícies del cop d'estat i dos dies més tard de la protesta i la carta de Carles IV ràpidament va enviar una carta a Ferran VII, que val la pena llegir amb atenció perquè explica moltes coses. Diu així:

Hermano mio: He recibido la carta de V.A.R., Ya se habrá convenido por los papeles del rey su Padre del efecto que siempre le he tenido: en las presentes circunstancias V.A. me permitirá le hable con franqueza y lealtad. Yo esperaba en llegado à Madrid de inclinar à mi ilustre Amigo à que hicieses en sus Dominios algunas reformas necesarias, y que diese alguna satisfaccion á la opinión pública. Separar de los negocios al Principe de la paz, me parecia una cosa precisa para su felicidad y la de sus Pueblos. Los sucesos del Norte han retardado mi viaje. Las ocurrencias de Aranjuez han sobrevenido: No me constituyo Juez de lo que ha sucedido, ni de la conducta del Principe de la Paz; pero lo que no ignoro es, que nunca los Reyes acostumar sus vasallos á derramar la sangre haciéndose justicia por sí mismos. No sería conforme al interes de la España que persi-

guiese á un Príncipe que ha emparentado con una Princesa de la familia Real, y que tanto tiempo ha gobernado el reyno. Ya no tiene mas amigos V.A.R. no los tendria tampoco, si algun dexase de ser dichoso. Los Pueblos aprovechan las ocasiones de vengarse de los respetos que nos tributan... No podeis juzgar al Príncipe de la Paz; sus delitos, si se les imputasen, deben sepultarse en los derechos del Trono. Muchas veces he manifestado mi deseo de que se separase de los negocios al Príncipe de la Paz: si no he hecho mas instancias, ha sido con motivo de la amistad del Rey Cárlos, apartando la vista de las flaquezas de su afeccion. ¡O miserable humanidad, debilidad y error: tal es nuestra divisa! Más todo esto se puede conciliar; que el Príncipe de la Paz sea desterrado de España, y le ofrezco asilo en Francia. En quanto á la abdicacion de Carlos IV, ha tenido efecto en el momento que mis Exércitos ocupaban la España; y la Europa y la posteridad llegarian á creer que Yo he mandado tantas Tropas con el solo objeto de derribar del Trono á mi Aliado y mi Amigo. Como Soberano vecino debo enterarme de lo ocurrido antes de reconocer esta abdicacion. Deseo pues conferenciar con V.A.R. sobre este particular. La circunspeccion que he guardado hasta ahora sobre estos asuntos deben convencersos del apoyo que hallareis en Mí, si jamas las facciones, de la qualquiera clase que fueren, le perturbasen en su Trono. Quando el Rey Cárlos me participó los sucesos del mes de Octubre próximo pasado, me causaron el mayor sentimiento, y me lisonjeo de haber contribuido por mis insinuaciones á su buen exito...V.A.R. debe rezelarse de las consecuencias de las emociones populares: se podrá cometer algun asesinato sobre mis Soldados esparcidos; pero no conducirian sino á la ruina de la España:: V.A.R. conoce todo lo interior de mi corazon: puede ver que me halle combatido por varias ideas que necesitan fixarse. Podeis quedar seguro que en todo caso me conduciré con vos lo mismo que he hecho con el Rey vuestro Padre; estad persuadido de mi deseo de conciliarlo todo,

y de encontrar ocasiones de daros pruebas de mi afecto y perfecta estimacion. Con lo que ruego á Dios que os tengo, Hermano mio, en su santa y digna guardia. Firmado= NAPOLEON.⁵

En primer lloc, notem que Napoleó tracta Ferran de “Vuestra Alteza Real” i no de “Vuestra Majestad”, la qual cosa voldria dir que no el reconeix com a rei d’Espanya.

També intercedeix per Godoy, príncep de la Pau; comunica que s’han de fer reformes al regne; i, sobretot, el preocupa que el cop d’estat s’hagi dut a terme amb tropes imperials estacionades a Espanya. Fa una amenaça, si a causa de: “las emociones populares: se podrá cometer algun asesinato sobre mis Soldados esparcidos; pero no conducirian sino á la ruina de la España”. Abans de reconèixer Ferran com a rei, necessita saber què ha passat i, finalment, manifesta que està disposat a tractar-los, a ell i al seu pare, amb igualtat i a fer de mitjancer en el conflicte.

Com a conseqüència dels esdeveniments polítics, a primers d’abril dues comissions espanyoles van sortir simultàniament cap a París. Una de Carles IV, que demana a Napoleó que li siguin retornats els seus drets a la corona per tal com l’abdicació va ser el resultat d’un cop d’estat. L’altra, enviada per Ferran VII, que demana a l’emperador ser reconegut com a legítim rei.

Napoleó va comunicar a Ferran VII, per mitjà del general Savary, que podrien trobar-se a Baiona. El dia 10 d’abril de 1808, Ferran VII va sortir de Madrid cap a Baiona, per Burgos i Vitòria, acompanyat pel mateix Savary i tot el seu consell privat, inclosos el duc de l’Infantado, el ministre Ceballos i el clergue Escóiquiz. En absència de Ferran VII, el regne va quedar en mans de la Junta Superior de Govern, presidida pel seu oncle, l’infant don Antonio. En arribar a Vitòria, Ferran VII va rebre notícia de les maniobres de Murat i del seu pare, el depositat Carles

⁵ Del manifest “Fidelisimos Espanyoles”, publicat Codony, el fer públic en tot el seu corregiment.

IV i, sense fer cas de les advertències dels seus consellers, va sortir ràpidament cap a Baiona. Va passar la frontera la matinada del dia 20 d'abril i, arribat a Baiona, es va allotjar castell de Marrac.

Carles IV, aprofitant l'absència de Ferran, va continuar la seva reivindicació. Quasi a un mes del cop d'estat, i des del seu retir de Sant Llorenç de l'Escorial, va escriure a l'infant don Antonio la carta següent:

Muy amado Hermano: En diez y nueve el mes pasado he confiado á mi Hijo un Decreto de abdicacion ... En el mismo día extendí una Protesta solemne contra el Decreto dado en medio del tumulto, y forzado por las críticas circunstancias... Hoy, que la quietud está restablecida; que mi Protesta á manos de mi Augusto Amigo y fiel Aliado el Emperador de los Franceses y Rey de Italia; que es notorio que mi Hijo no ha podido lograr le reconozca baxo este título ... Declaro solememente, que el acto de abdicacion que firmé el día diez y nueve del pasado mes de Marzo es nulo en todas sus partes; y por eso quiero que hagais conocer á todos mis Pueblos, que su buen Rey, amante de sus vasallos, quiere consagrar lo que le queda de vida en trabajar para hacerlos dichosos. Confirmo provisionamente en sus empleos de la Junta actual de Gobierno los individuos que la componen, y todos los Empleados civiles i militares que han sido nombrados desde el diez y nueve del mes de Marzo último. Pienso en salir luego al encuentro de mi Augusto Aliado el Emperador de los Franceses y Rey de Italia; despues de lo qual transmitiré mis últimas órdenes á la Junta. San Lorenzo á diez y siete de Abril de mil ochocientos y ocho = YO EL REY = A la Junta Superior de Gobierno.

En aquesta carta Carles IV, diu moltes coses: que la seva abdicació va ser nul·la; confirma que Napoleó no reconeix Ferran com a rei; creu tenir el suport de l'emperador; en un acte de sobirania, confirma els nomenaments fets pel seu fill; anuncia la seva trobada amb el seu

aliat, i que una vegada retornada a la situació anterior al cop d'estat, ja donarà més ordres. Podríem dir que Carles IV protagonitza un petit contracop d'estat.

Fins aquí la documentació obtinguda d'aquest primer període, segurament n'hi ha més. Per això el tema el donarem tancat provisionalment, i amb noves aportacions el podrem anar completant.

Gustau Adzerias

LA POBLACIÓ A CATALUNYA A L'ÈPOCA DE LA DESCOBERTA

Carles Camp

Segons el Fogatge de 1497 de Catalunya, aquesta tenia en aquell any 60.296 focs.⁶ El cens va ser fet al Principat de Catalunya excepte Ribagorça i els Comtats de Rosselló i Cerdanya. Ribagorça, territori catalanoparlant, es comptava dins Aragó contravenint les disposicions de Jaume I degut al menyspreu que Ferran II sentia per Catalunya.

En qualsevol cas, la historiografia oficial atribueix 4 persones per foc de promig, el que donaria una població de 241.184 persones aproximadament. Això implicaria que Catalunya era un país buit, gairebé despoblat. Per tant era inevitable que amb la unió dinàstica dels Reis Catòlics, Castella, amb els seus 7 milions d'habitants, absorbís Catalunya d'una forma natural, inevitable, ja que a més Castella estava en l'inici del seu període expansiu, i això justificaria l'anul·lació de Catalunya dintre del Regne de les Espanyes.

És, però, creïble aquest raonament? És versemblant?

Repassem conceptes. Què s'entenia per un foc? El foc no era una unitat estadística de control de població com els que es fan avui en dia, tal i com es desprèn del raonament oficial explicat en el paràgraf anterior. El foc era qualsevol unitat, familiar o no, susceptible de pagar impostos. Era un cens fet com a eina per a la Hisenda de l'època, per a dir-ho en termes actuals. Els que no podien pagar impostos no valia la pena comptar-los, amb l'excepció dels indigents que es comptaven a part per a tenir-ne un control.

⁶ Josep Iglésies, *El fogatge de 1497*, Fundació Salvador Vives i Casajoana, Barcelona, 1991.

Hem de defugir del nostre concepte contemporani d'unitat familiar, l'anomenada *família nuclear*, que té un promig de 3,6 persones per llar, però fa cinc-cents anys això era molt diferent.

El número de 4 persones per foc sembla un número prou baix, així d'entrada, en casos on hi vivien fins a tres generacions, a part d'algun o alguns parents propers i persones de servei, fet aquest més que probable al ser famílies amb prou riquesa com per a pagar impostos. Per aquesta raó crec que el número de persones per foc hauria de ser sensiblement superior. És lògica aquesta afirmació?

L'esmentada afirmació ve confirmada per una de les primeres estimacions de població conegudes: la realitzada per a la ciutat de Londres pel comerciant John Graunt en 1662 a partir de dades de naixements i morts. Una de les premisses d'aquesta estimació, entre d'altres, era el tema que ara ens ocupa: el número de persones per llar. En John Graunt va observar que cada unitat familiar tenia un promig de 8 membres: el pare, la mare, tres fills i tres servents o hostes. Al final, com a Annex, faig un resum del seu raonament. La qualitat del seu estudi i el seu encert fou tal que els historiadors de la ciència el consideren el *pare* de l'estadística matemàtica per aquestes estimacions publicades l'any esmentat en un llibret titulat *Observacions naturals i polítiques esmentades en índex adjunt i basades en les llistes de mortalitat*. Els seus contemporanis aplaudiren la seva obra com a una important contribució científica i, malgrat no tenir cap formació acadèmica, fou elegit membre de la Règia Societat després de la publicació del seu llibre.⁷ Qualsevol equivocació en aspectes bàsics, com el del nombre de persones per casa, hagués convertit l'estudi en ineficaç i no hagués merescut el reconeixement públic que va tenir.

Cal tenir en compte que l'observació d'en John

⁷ Juan M. R. Parrondo, *Estimaciones, Investigación y Ciencia*, Prensa Científica, S.A., Barcelona, març, 2008, p. 88-89.

Graunt de 8 persones era per família. En el Fogatge de 1497 també comptaven com a focs les parròquies, importants nuclis de producció, que acostumaven a tenir uns dominis relativament extensos i per tant hi habitaven vàries famílies que cuidaven del o dels capellans que hi vivien, alguns familiars d'aquests moltes vegades, cuidaven l'edifici parroquial i les seves propietats. És lògic estimar que el promig de persones vinculades a cada parròquia superava el número de 8 amb escreix.

Més clar és encara el cas dels convents, que també compten com un foc, que com a poc tenien 5 o 10 frares o monges, més els novicis, més la gent de servei, bastants d'ells amb les seves famílies, i que cuidaven les propietats de cada cenobi, dóna un número molt superior a 8, que podríem estimar d'uns 20 o 25 habitants de promig tot i donant un número que crec prudent. A part que molts convents no hi surten en dependre directament de l'autoritat bisbal o altra autoritat eclesial.

El mateix raonament és en el cas de les cases dels nobles, que no tots surten potser en estar exempts d'impostos. A part del noble en qüestió i la seva pròpia família, cal comptar amb tota la gent de serveis o d'armes que l'envoltaven, alguns d'ells amb les seves respectives famílies. De nobles n'hi havia de tota mena, des dels més modestos fins als més poderosos, però tots envoltats per prou nombre de persones. Per tant, crec que es pot considerar prudent suposar també un promig similar a l'estimat per als convents

D'altra banda, hi havia les famílies que no pagaven impostos directament a l'estament reial sinó que els pagaven a pagesos benestants, parròquies, a les universitats (ajuntaments de llavors), convents i a nobles més o menys importants, per la qual cosa no surten en els Fogatges. Era el nivell social més pobre i nombrós de la població, subjecte a les obligacions fiscals d'altres estaments més forts que ells. Alguns d'ells estan ja inclosos en càlculs fets més amunt, dins de les parròquies, convents o cases de nobles.

És difícil calcular quantes famílies n'hi havia d'aquesta mena. Em sembla prudent suposar que per cada família pagadora d'impostos que surt al fogatge n'hi havia una que no hi sortia.

Així doncs podríem presumir, seguint els raonaments explicats, que un bon promig total seria d'unes 15 persones per foc que es va comptar, de manera que la població de Catalunya (el Principat i els Comtats de Rosselló i Cerdanya) podria ser superior a les 900.000 persones. Ja no tenim un país tan buit com ens han dit.

Cal tenir en compte els múltiples nobles i convents que no surten en el cens, i que és contrastat que existien, a part dels Bisbes i altres prelats de l'Església que no surten, ni ells ni les institucions que representaven, totes elles amb nombrosa població depenent.

Hem de recordar, d'altra banda, que el fogatge no tenia una finalitat estadística com els censos d'avui en dia, sinó una finalitat fiscal. I davant d'això sempre s'han fet trampes per a pagar el menys possible al fisc. És segur que hi ha focs no declarats, en una proporció que és impossible de saber, però que de ben segur va ser la màxima possible, de manera que el nombre de focs era superior al que ens ha arribat.

Hem de recordar que la Corona no estava formada tal sols pel Principat i els Comtats, hi havia altres Estats que també s'han de comptar.

En efecte, la comparança dels 7 milions de Castella contra els suposats 240.000 de Catalunya té una altra trampa, a part de les explicades més amunt: compara tot el Regne de Castella (Castella, Lleó, Andalusia, Galícia, etc.) amb només un dels Estats de la Corona Catalana. És una comparança feta amb malícia i en dubto molt de la seva innocència.

Fixem-nos ara en el Regne d'Aragó on també va tenir lloc un Fogatge gairebé simultani, el 1495, fet al Regne

d'Aragó i a la Ribagorça.⁸ Entre les dues sumaven 47.709 focs. Seguint el raonament anterior la població d'ambdós territoris podria superar els 700.000 habitants.

Pel que fa al País Valencià només disposem del cens de 1703, si més no jo no n'he sabut trobar cap d'anterior. Aquest cens va donar 70.849 focs. Es fa difícil calcular per extrapolació els focs de l'any 1500, però podem fer alguna estimació.

Primer va haver-hi la Guerra de la Germania, pels anys 1519-22, que va suposar una sotragada demogràfica. Si bé és cert que des de llavors el Regne de València no havia suportat guerres en els seu territori, cal tenir en compte que va sofrir un important descens de la població amb l'expulsió dels moriscos, que eren una part significativa i molt nombrosa de la població.

El número de moriscos expulsats pel Rei de les Espanyes el 1609 es calcula que fou pel voltant d'unes 500.000 persones.⁹ La majoria eren del Regne de València, la resta eren del Principat (zona de les Terres de l'Ebre), de l'Aragó (sobretot de l'Aragó meridional), mallorquins i uns quants a la zona de l'antic Regne de Granada. No és exagerat suposar que la meitat dels moriscos expulsats eren valencians, el que donaria un total de població perduda en aquest Regne d'unes 250.000 persones, que segons els criteris defensats en aquest article es podria fer l'aproximació d'entre 15.000 i 30.000 focs, ja que els moriscos, de religió musulmana, no tenien ni parròquies ni convents ni podien accedir a la noblesa, i seria per tant aplicable el criteri de 8 persones per llar, incloent-hi les de moriscos pobres no censats.

Així doncs, per molt creixement vegetatiu que hi ha-

⁸ Antonio Serrano Montalvo, *La Población de Aragón según el Fogaje de 1495*, Instituto Fernando el Católico, Excelentísima Diputación de Zaragoza, Saragossa, 2002.

⁹ Pascual Coronat y Barrachina, *Los moriscos españoles y su expulsión*, Estudio Histórico-crítico. Imprenta de Francisco Vives y Mora, València, 1901, Vol. II, Cap. XI, p. 313.

gués hagut al Regne de València entre 1500 i 1700 aquest va quedar sobradament compensat per l'esmentada expulsió dels moriscos, pel que crec que una estimació d'uns 70.000 focs per aquest Regne el 1500 sembla una xifra prudent. Caldria evidentment un estudi més acurat, que no és l'objectiu del present escrit, sinó el de donar xifres arrodonides i aproximades.

Així doncs això donaria un xifra al voltant d'un milió d'habitants, tirant a la baixa tenint en compte que en els convents no hi havia moriscos, al ser musulmans, òbviament.

D'aquesta manera tenim que si sumem la població del Principat de Catalunya, els Comtats de Rosselló i la Cerdanya, la Ribagorça, el Regne d'Aragó i el Regne de València la població se n'anava a més de 2.700.000 persones, que junt amb els habitants de les Balears devia estar molt a prop dels 3 milions d'habitants.

7 milions contra 3. Hi ha diferència, però no tanta.

Diferència que en realitat era menor, ja que no hem comptat els Estats italians de la Corona Catalana. Sicília té actualment, malgrat l'emigració soferta, uns 5,7 milions d'habitants, i Sardenya 1,6. Crec correcta l'estimació d'un milió d'habitants entre les dues illes el 1500. Igualment el Regne de Nàpols, definitivament incorporat a la Corona Catalana per Ferran II el 1504. La població actual del que havia estat el Regne de Nàpols és d'uns 13,9 milions d'habitants, pel que podríem estimar la població de llavors en uns 3 milions d'habitants, o sia, un total d'uns 4 milions d'habitants entre els tres Regnes.

Seguint el raonament aquí exposat resultaria que el total dels habitants de la Corna Catalana seria d'uns 7 milions d'habitants, la mateixa que la del Regne de Castella. No hi hauria així cap desequilibri demogràfic significatiu entre ambdues Corones que justificués una suposada supremacia *natural* de Castella sobre Catalunya.

Aquest estudi s'ha fet sobre números molt aproximats, fent estimacions que m'han semblat lògiques, i es-

pero que per al lector també ho siguin. Segur que es podrien afinar i concretar molt més. No volia pas arribar a una concreció numèrica, sinó arribar a un ordre de magnitud aproximat sobre la població de la Corona Catalana a l'època de la Descoberta, i demostrar com teníem base demogràfica suficient com per conquerir i colonitzar el Nou Món, i que es mentida que érem un país buit i per tant sense una quantitat de població suficient per emprendre l'empresa americana sense cap problema.

ANNEX

A l'època d'en Graunt no hi havia un cens de població total, però ja es comptava amb registres fiables del nombre de morts a l'any i del nombre de bateigs (molt lleugerament inferior al de naixements). En el Londres de finals del segle XVII es registrava una mitja de 12.000 naixements a l'any. En Graunt va suposar que el període de fertilitat de les londinenques anava des dels 16 fins els 40 anys, mentre que l'edat d'elles dones casades varia entre els 16 i els 76 anys, així va concloure que hi havia: $24.000 * (76 - 16) / (40 - 16) = 24.000 * 60 / 24 = 48.000$ dones casades aproximadament. Aquí hi ha un arrodoniment considerable, ja que 60 no és el doble de 24. Probablement en Graunt va fer aquesta correcció per a tenir en compte la piràmide poblacional, més estreta en les edats avançades. Finalment, en Graunt va observar que cada unitat familiar londinenca tenia una mitja de 8 membres: la mare, el pare, tres fills i tres servents o hostes. Per tant, la població total de la ciutat havia de ser $48.000 * 8 = 384.000$ persones.

En Graunt va confirmar aquest resultat per dos altres mètodes. Primerament va observar que, a partir de les dades de parròquies petites, es produïen una mitjana de 3 morts a l'any per cada 11 famílies. Com que el nombre d'òbits en tot Londres era de 13.000 per any, el número

total de famílies havia de ser: $13.000 * 11/3 = 48.000$, número que coincidia amb l'anterior estimació, basada amb la dels naixements. La segona comprovació es basava també amb el número de morts anuals. A partir de la densitat de població, va estimar que el nombre de famílies que habitaven dins de les muralles era de 12.000. D'altra banda, sabia que, de totes les morts que hi havia, dos terços passaven extramurs. Per tant, el nombre total de famílies havia de ser tres vegades el nombre de famílies intramurs, és a dir, $12.000 * 3 = 48.000$ (2).

Carles Camp

IBERS. ANTECEDENTS JÒNICS
I FONAMENT NACIONAL DE CATALUNYA
(PART 1)¹⁰

JOAN CAVALLER

1. La síndrome espongiforme dels espanyols

Totes les societats escriuen la pròpia història per a legitimar la pròpia existència, enfortir els lligams interns i ser i sentir-se reconeguts. Quant més antics són els fets recollits per aquestes històries, més fort esdevé el sentiment de pertinença a la comunitat i amb més força es planteja la legitimitat de la pròpia existència.

La importància del fenomen és tal que una de les pitjors ofenses que es poden formular contra una persona consisteix precisament a posar en dubte la seva *història* o *biografia* per mitjà d'un insult contra la mare o els avantpassats.

En la necessitat d'aquesta legitimació històrica, els pobles s'identifiquen amb pobles antics que han ocupat el mateix territori malgrat que, en el moment present, ja no coincideixi ni llengua ni religió ni costums ni creences, i en conseqüència resultaria impossible conversar i entendre-s'hi.

Aquest fet es desenvolupa amb més força en aquelles societats polítiques que han superat decididament

¹⁰ Aquest article ha estat elaborat a partir de la conferència que Joan Cavaller va pronunciar el dia 19 de setembre a la Biblioteca Pública de Cabriels amb ocasió de les Jornades d'Història organitzades per la Fundació d'Estudis Històrics de Catalunya a Vilassar de Dalt i Cabriels. Donada la seva extensió, s'ha dividit en varies parts que es publicaran en números successius.

IBERIANS. IONIC ANTECEDENTS
AND NATIONAL FOUNDATION OF CATALONIA
(PART 1)¹

JOAN CAVALLER

1. The spongiform syndrome of Spaniards

All societies write their own history in order to legitimise their own existence, to strengthen inner bonds and to be and feel recognized. The older the facts gathered for this history, the stronger the feeling of belonging to the community becomes and with more strength the legitimacy of its own existence is created.

The importance of this phenomenon is such that one of the worse offences to anyone is to doubt about their *history* or *biography* by means of insulting their mother or their ancestors.

In the need of this historical legitimisation, nations identify themselves with older nations or civilisations that have occupied the same territory even though, in the present moment, neither language nor religion nor habits nor beliefs coincide any more, and it would consequently be impossible to talk to them or understand them.

This fact is accentuated in those political societies that have decidedly overcome monarchic forms of govern-

¹ This article has been elaborated from the lecture that Joan Cavaller made on the 19 of September in the Biblioteca Pública of Cabrils for the History Conferences organized by the Fundació d'Estudis Històrics de Catalunya in Vilassar de Dalt and Cabrils. Given its length, it has been divided into several parts that will be published in the successive issues

formes de govern monàrquiques i han assumit la democràcia. Llavors, el *poble*, subjecte instituït en el paper de protagonista legítim del seu propi destí, passa a experimentar la necessitat de construir la seva pròpia història *nacional* per a mostrar la pròpia identitat als altres *pobles* i a les antigues instàncies monàrquiques.

Així, avui, en el si d'aquest procés de legitimació, i després que la democràcia s'instaurés a mitjans del segle XIX, els francesos s'identifiquen amb els gals. Els alemanys amb els antics celtes. Els italians amb romans i etruscos. Els portuguesos amb els celtes lusitans. Els grecs amb els antics grecs de la història clàssica. Els pe-ruans amb els antics inques, etc.

Els francesos s'identifiquen amb els gals malgrat que els gals no han existit mai com a poble unitari. Els francesos s'han apoderat del concepte de Gàl·lia i l'han distorsionat, per interessos polítics tot fent coincidir la seva extensió amb els límits de l'Estat francès actual. En la popularització tan arrelada de les idees d'aquesta distorsió científica, tots admetem que Astèrix i Obèlix siguin *gals* en el mateix sentit que diem *francesos*.

El cert, però, és que, en temps de Cèsar, hi havia una Gàl·lia *Cisalpina* entre els Alps i els rius Rubicó i Arne, una Gàl·lia *Transalpina* equivalent a la posterior Narbonensis i, finalment, una Gàl·lia *Comata* on es barrejaven territoris de les actuals Bèlgica, França, Holanda i Alemanya fins a la frontera en el riu Rin. Tots els habitants d'aquestes Gàl·lies eren, per definició, gals.

L'artificialitat de les fronteres polítiques imposades pels romans es demostra en la reestructuració provincial de l'Imperi a mans d'August. L'any 27, després de la reestructuració, tenim les següents Gàl·lies: *Narbonensis* (des dels Alps fins als Cevenes), *Lugdunensis* (entre els rius Loira i Sena), *Aquitana* (entre els Pirineus i el Loira) i *Bel-ga* (entre el mar del Nord i els rius Sena i Rin). Per la seva banda, la Gàl·lia *Cisalpina* va desaparèixer per causa de la profunda romanització dels seus habitants.

ment and have assumed democracy. Then, the *people*, as the legitimate protagonist of their own fate, experience the need to construct their own national history in order to show their own identity to other nations and to the ancient monarchic institutions.

Therefore, today, in the process of legitimisation, and after the constitution of democracy in the middle of the 19th century, the French identify themselves with the Gauls. The Germans with the ancient Celts. The Italians with Romans and Etruscans. The Portuguese with the lusitanian Celts. The Greeks with the ancient Greeks, the Peruvians with the Incas, etc.

The French identify themselves with the Gauls even though the Gauls never existed as a unitary nation. The French have taken the concept of *Gàl·lia* and have distorted it for political interests while making its geographical area coincide with the borders of the nowadays French State. This scientific distortion is so deeply rooted that we all admit that *Astèrix* and *Obèlix* are *Gauls* in the same sense that we mean *French*.

The truth, however, is that, in the times of Caesar, there was a *Cisalpine Gàl·lia* lying between the Alps and the rivers Rubicó and Arne, a *Transalpine Gàl·lia* equivalent to the later *Narbonensis* and, finally, a *Gàl·lia Comata* taking territories of the current Belgium, France, Holland and Germany up to the border of the river Rhine. All the inhabitants of these *Gàl·lies* were, by definition, Gauls.

The artificiality of the imposed political borders by the Romans is demonstrated in the provincial restructuring of the Empire at the hands of Augustus. In year 27AD, after the restructuring, we find the following *Gàl·lies*: *Narbonensis* (from the Alps until the Cevenes), *Lugdunensis* (between the rivers Loire and Seine), *Aquitania* (between the Pyrenees and the Loire) and *Belgian* (between the North sea and the rivers Seine and Rhine). *Gàl·lia Cisalpina* disappeared due to the deep Romanization of its inhabitants.

Davant el comportament de francesos i altres pobles en el fet de la creació d'una identificació amb un substrat ètnic preexistent, hem de preguntar-nos si els espanyols i els catalans han viscut el mateix procés.

La resposta és afirmativa en el cas dels espanyols i negativa en el cas dels catalans. Efectivament, a partir de la coincidència entre els noms *Espanya* i *Hispània*, als espanyols avui els resulta natural vincular la pròpia història amb la d'una època antiga definida per *la* província romana.

Els catalans, en canvi, no allarguem la pròpia història més enllà de l'any 900 o 1000 d.C., límit temporal darrera del qual no trobem catalans sinó un conjunt informe de pobles com ara almohades, almoràvits, àrabs, visigots, romans, íbers, ..., pobles amb els que no sentim cap mena de familiaritat. D'acord amb Enric Prat de la Riba i Pere Bosch i Gimpera¹¹ podríem sentir la temptació d'establir vincles afectius amb els íbers, però expressions del tipus *macho ibérico*, *chorizo ibérico*, *jamón ibérico*, *cerdo ibérico*, *ruedo ibérico*, *compañia de aviación Iberia* i altres per l'estil fan que a un català li resulti difícil avançar afectivament, com dèiem, més enllà de l'any 1000 d.C.

En aquest treball atendrem al problema nacionalista que s'amaga darrera de tot aquest fenomen i, al mateix temps, presentaré propostes per tal que els catalans, com qualsevol altre poble democràtic, puguem trobar les nostres arrels en un passat remot.

Com a primer pas argumentaré que la identificació que els espanyols estableixen entre el nom de *la* província romana d'*Hispania* i la condició contemporània en tant que *espanyols* mereix ser assenyalada com a problemàtica ja que no deixa d'ajustar-se als paràmetres típics de la *síndrome d'Estocolm*, estat psicològic alterat que, com sabem, es defineix pel fet que la víctima d'un segrest o, en general, un maltractament, desenvolupa un sentiment de

¹¹ Joan Cavaller, *Teoria de les nacions*, Llibre 1, cap. 8. Prohom Edicions. Cabriels, 2005.

Having seen the behaviour of the French and other nations regarding the creation of an identification with a pre-existent ethnic substratum, we have to ask ourselves if the Spaniards and the Catalans have experienced the same process.

The answer is affirmative in the case of the Spaniards and negative in the case of the Catalans. Indeed, beginning with the coincidence between the names *Spain* and *Hispania*, it is today natural for the Spaniards to link their own history to an ancient period defined by the Roman province

We Catalans, however, do not extend our history beyond the year 900 or 1000 AD., a time limit before which we do not find Catalans but a shapeless set of peoples such as Almohads, Almoravids, Arabs, Visigoths, Romans, Iberians..., people with whom we do not feel any kind of familiarity. In agreement with Enric Prat de la Riba and Pere Bosch i Gimpera² we might feel the temptation to establish affective bonds with the Iberians, but expressions like *macho ibérico*, *chorizo ibérico*, *jamón ibérico*, *cerdo ibérico*, *ruedo ibérico*, *Iberia aviation company* and others, make it difficult for a Catalan to extend that affective bond, as we suggested, much before the year 1000 AD.

In this essay we will deal with the nationalistic problem that hides behind all this phenomenon and, at the same time, I will present proposals for the Catalans, like any other democratic nation, to find our roots in a remote past.

As a first step I will argue that the identification that Spaniards establish between the name of the roman province *Hispania* and the contemporary condition as *Spaniards* deserves to be pointed out as problematic, since it conforms to the typical symptoms of the *Stockholm syndrome*, an altered psychological state that, as we know, manifests itself when the victim of a kidnapping

² Joan Cavaller, *Teoria de les nacions*, Llibre 1, cap. 8. Prohom Edicions. Cabriels, 2005

gratitud i complicitat amb el dominador per causa de la pròpia impotència i el desig de sobreviure.

En el cas que ens ocupa, la víctima (els espanyols, el poble que habita una de les províncies conquerides pels romans) s'ha identificat amb l'agressor romà fins al punt d'haver adoptat el nom imposat per aquest. Per a entendre la gravetat de la situació, voldria que recordéssim el capítol en què Kunta Kinte, el famós esclau en la sèrie de televisió *Raíces*, es negava a acceptar el nom de *Tommy* que volia implantar-li l'esclavitzador estranger. El *Kunta Kinte* dels espanyols, com el *Tommy* finalment vençut, ha assumit per a si el nom imposat pel conqueridor estranger: *Hispania*.

Fora de molt comptades excepcions igualment problemàtiques (belgues, romanesos, ...), la majoria dels pobles europeus s'identifiquen avui amb noms aliens a la nomenclatura derivada de l'ocupació romana.

Els efectes de la malaltia psiquiàtrica en qüestió no conclouen aquí. El grau d'identificació de la víctima amb el segrestador ha arribat a un nivell tan intens que, a la manera d'una altra Patricia Hertz, els espanyols han adoptat fins i tot el comportament agressiu dels conqueridors envers els altres fins al punt de necessitar una víctima pròpia a la que sotmetre. De forma sorprenent, però, l'extrem va encara més lluny: els espanyols necessiten imposar als altres aquell nom propi heretat per imposició violenta dels romans. Dit d'una altra manera: els catalans han de ser sotmesos, els catalans s'hauran de dir també *espanyols*.

En la transposició dels efectes de la malaltia a un tercer, el malalt pot trobar un gran alleugeriment emocional i, allora, sentir-se amb força per a subsistir sense haver de caure en una crisi traumàtica fatal. En el llenguatge popular, la dita del *mal de molts* explica aquest fenomen. La coneguda catalanofòbia que experimenten constantment els espanyols demostra l'existència d'una psicologia aterrida (per això en diem *fòbia*) nascuda a partir del principi que estem esmentant: la víctima necessita acusar

or of abuse, develops a feeling of gratitude and complicity with the domineering person due to their own impotence and the will to survive.

In this case, the victim (the Spaniards, the people who inhabit one of the provinces conquered by the Romans) have identified themselves with the Roman aggressor to the point of having adopted the name imposed by it. To understand the gravity of the situation, it is necessary to remember the chapter in which Kunta Kinte, the famous slave in the television series *Roots*, refused to be named *Tommy* as the slaver wanted to call him. The *Kunta Kinte* of the Spaniards, just like the defeated *Tommy*, assumed for itself the name imposed by the foreign conqueror: *Hispània*.

Apart from a few equally problematic exceptions (Belgians, Romanians...), the majority of the European peoples identify today with names that derive from the nomenclature of the roman occupation.

The effects of the psychiatric illness in question do not finish here. The degree of identification of the victim with the kidnapper has arrived to really intense limits. Just like another Patricia Hertz, the Spaniards have even adopted the aggressive behaviour of the conquerors towards others to the point of needing its own victim to subject. In a surprising way, however, the truth is even more extreme: the Spaniards need to impose on others the name inherited by the violent imposition of the Romans. Said in another way: the Catalans have to be subjected, the Catalans also have to be called *Spaniards*.

In the transposition of the effects of the illness to a third party, the sick person can find emotional lightness and, at the same time, feel strong enough to survive without falling into a fatal traumatic crisis. The saying *trouble of many* explains this phenomenon. The catalanophobia that Spaniards constantly suffer demonstrates the existence of a terrified psychology (we say *phobia* because of that) that comes from the premise that we are dealing with: the victim needs to accuse and to mal-

i maltractar un tercer per a desfogar-se, per a descarregar les frustracions i els traumes propis.

Hores d'ara, aquests traumes se situen ja molt lluny dels efectes immediats d'una primigènia síndrome d'Estocolm. Després de la desintegració de l'Imperi Romà, i després de tants i tants segles d'història, la persistència dels efectes de la síndrome denota avui la realitat d'una segona malaltia molt més greu. Jo no sóc psiquiatre però sospito que en el cas de persones particulars aquesta mena de patologies deuen estar perfectament estudiades; en tant que historiador, faré l'esforç d'imaginar la malaltia en el cos d'un poble sencer, en aquest cas: els espanyols. I per a evitar paral·lelismes amb la ciència mèdica que em guiïn de forma equivocada, proposaré la meua pròpia terminologia en l'expressió següent: *síndrome esponjiforme dels espanyols*.

La introducció de la paraula *esponjiforme* no escapa a una certa voluntat d'ironia malèvola per part meua, però el mal de les vaques boges (afectades per les horribles proteïnes priòniques amb forma d'esponja) pot observar-se plenament en el cas dels espanyols quan han substituït el toro maltractat en símbol de la pròpia condició antropològica. Avui, els espanyols (el poble, no pas les institucions) ja no col·loquen en la pròpia bandera l'àliga o el lleó sinó un toro condemnat a mort, un animal que, necessàriament, en un acte *festiu* (ves quina aberració macabra) haurà de patir maltractament i morir.

Per mitjà de l'expressió *síndrome esponjiforme* em referiré a la situació patològica que pateixen els espanyols i que es defineix per la intensificació dels efectes de la primigènia *síndrome d'Estocolm* (que es demostra en l'acceptació fanàtica del nom d'*Hispania* imposat pels conqueridors estrangers) en la necessitat de segrestar i maltractar un altre poble, en aquest cas els catalans, fins al punt de convertir aquesta necessitat en un tret d'identitat propi i que ha desembocat, finalment, en la necessitat ineludible de robar el patrimoni i els trets d'identitat d'aquest poble

treat a third party in order to vent his anger, to offload frustrations and traumas.

Nowadays, these traumas are far removed from the immediate effects of a primitive Stockholm syndrome. After the disintegration of the Roman Empire, and after so many centuries of history, the persistence of the effects of the syndrome denotes today the reality of a second much more severe illness. I am not a psychiatrist but I suspect that in the case of individuals this kind of pathology has been perfectly studied; as a historian, I will make the effort of imagining the illness in the body a whole nation, in this case: the Spaniards. And to avoid parallels with medical science, I will propose my own terminology with the following expression: *Spanish spongiform syndrome*.

The introduction of the word *spongiform* has a certain amount of malicious irony on my part, but mad cow disease (caused by the terrible prionic sponge shaped proteins) can be fully observed in the case of the Spaniards when they have instituted the cruelly mistreated bull as a symbol of their anthropological condition. Today, the Spaniards (the people, not the institutions) do not place an eagle or a lion in the flag but a bull condemned to death, an animal that will have to suffer abuse and to die in a *festive* act (what a macabre aberration).

Through the *spongiform syndrome* expression I will refer to the pathological situation that Spaniards suffer which is defined by the intensification of the effects of the original *Stockholm syndrome* (as demonstrated in the fanatical acceptance of the name of *Hispania* imposed by foreign conquerors) in the need to kidnap and to abuse other people, in this case the Catalans. This fact is so accentuated that it converts this need into an identity feature that has finally led to the unavoidable need to steal the heritage and the identity features of the victim to make them their own. A definition that is perhaps too extensive but nonetheless appropriate to the historical

segrestat per a fer-los propis. Una definició potser massa extensa però apropiada a la naturalesa històrica dels fets en qüestió. Avui, els espanyols, afectats (infectats) per la malaltia, necessiten transmetre el mal (la infecció) a un tercer, necessiten maltractar. Els efectes de la *síndrome espongiforme* són terribles perquè el malalt acusarà sistemàticament la víctima d'haver dut a terme uns actes malignes que en realitat ha comès ell.

Com a exemple evident de la simptomatologia d'aquesta terrible malaltia mental citaré el cas dels anomenats *papers de Salamanca*: després d'haver robat la documentació als catalans durant la Guerra Civil, avui els espanyols ens acusen de ser nosaltres els veritables lladres. No oblidem que, en l'extrem de l'absurd malaltís, els espanyols han dedicat fins i tot el nom d'un carrer de la ciutat de Salamanca al pretès fet de l'*espoli* comès pels catalans. "Jo et robo i t'acuso de ser lladre". Aquesta és la màxima que els espanyols han instituït en llur esperit en patir els efectes de la *síndrome espongiforme*.

També podem citar la coneguda acusació que els espanyols dirigeixen als catalans tot criticant-los per ser rics, garrepes i insolidaris. Em fa la impressió que el desastre de les infraestructures en el territori català per manca d'inversió de l'Estat i la publicació recent de les balances fiscals en el conjunt de l'Estat espanyol demostra sobradament que els catalans som víctimes d'un robatori sistemàtic per part de la maquinària estatal dels espanyols. Així, l'acusació d'insolidaritat adreçada als catalans no pot tenir sentit més que en el context d'una malaltia psiquiàtrica de profundes arrels històriques. "Jo et robo i t'acuso de ser lladre". Aquesta és la tècnica que els espanyols han instituït en patir els efectes de la *síndrome espongiforme*.

Aquesta *síndrome* no és exclusiva dels espanyols; de fet l'han patit tots els pobles que han caigut en l'imperialisme: si acuses l'altre de ser un bàrbar, un poble inferior, tindràs legitimitat per a robar-hi. "Et faig mal perquè ets dolent".

nature of the facts in question. Today, the Spaniards, affected (infected) by the illness, need to transmit the disease (the infection) to a third party, they need to abuse. The effects of the *spongiform syndrome* are terrible because the sick person will systematically accuse the victim of having carried out some malignant acts that in fact, he himself has committed

As an obvious example of the symptoms of this terrible mental illness I will quote the case of the so-called *papers of Salamanca*: having stolen the documentation from the Catalans during the Civil War, today the Spaniards accuse us of being the real thieves. Let us not forget that taking their sickness from the sublime to the absurd, the Spaniards have even dedicated the name of a street of the city of Salamanca to the supposed fact of the *pillage* committed by the Catalans. "I steal from you and accuse you of being a thief". This is the maxim that Spaniards have instituted in their spirit due to suffering the effects of *spongiform syndrome*.

We can also quote the well known accusation of Spaniards towards Catalans accusing and criticizing them for being rich, mean and lacking in solidarity. It gives me the impression that the disaster of the infrastructures in Catalonia due to lack of investment from the Spanish State and the recent publication of the fiscal balance of payments of the Spanish State amply demonstrates that we Catalans are victims of systematic theft by the state machinery of the Spaniards. Thus, the accusation of a lack of solidarity addressed to the Catalans can only make sense in the context of a psychiatric illness of deep historical roots. "I steal from you and accuse you of being a thief". This is the technique that Spaniards have instituted on suffering the effects of *spongiform syndrome*.

This syndrome is not exclusive to Spaniards; as a matter of fact all nations that have fallen under imperialism have suffered it: if you accuse others of being barbarians, an inferior people, you will have a legitimate right to

Com demostren les crítiques generalitzades contra l'ocupació nord-americana a l'Iraq, o contra l'ocupació russa dels països caucàsics, avui ja no acceptem aquesta mena de comportaments però han estat norma durant segles i segles d'història. Els europeus hem ocupat i robat els països veïns amb l'excusa que són inferiors, salvatges, subdesenvolupats, aborígens, indis o negres o moros, tercermundistes, infidels, primitius, etc.

La diferència entre la *síndrome* que han experimentat tots els pobles imperialistes al llarg de la història i la *síndrome* que pateixen els espanyols és que aquests últims n'han fet un tret de la pròpia condició nacional. Avui, a la manera d'una droga excitant o una beguda alcohòlica, els espanyols necessiten sentir els efectes de la *síndrome espongiforme* per a sentir-se poble, per a sentir-se ells mateixos. Els espanyols s'identifiquen avui amb el fet de *robar i acusar la víctima*, fan del toro a qui torturen (la vaca boja) un tòtem. La malaltia de la vaca boja (el toro torturat) s'ha convertit en reflex de la forma de ser, en part de l'essència pròpia. Els espanyols ja no s'identifiquen amb el torero o amb el conjunt de la *fiesta cruel del toro*. Necessiten identificar-se amb el toro sotmès a tortura, és a dir, amb la víctima a qui continuaran maltractant. Vet aquí què passaria si els alemanys, els austríacs, o els mexicans, o els nord-americans o tants països europeus orientals no s'identifiquessin amb l'àliga del propi escut sinó amb la rata o la serp, o si els Països Baixos i escandinaus no s'identifiquessin ja amb el lleó sinó amb la zebra, o si els francesos no s'identifiquessin ja amb el gall sinó amb el cuc, o si catalans, anglesos, georgians, grecs i tants altres no s'identifiquessin amb Sant Jordi sinó amb el drac. Sens dubte, tots afirmariem que alguna cosa va malament.

I així succeeix efectivament amb els catalans quan observem que hem oblidat Sant Jordi en benefici de la imatge d'un ase, símbol (diuen alguns) de la virtut de la tossuderia; en realitat, aquesta explicació no té gaire sentit o, si més no, diu només part de la veritat perquè

steal. "I hurt you because you are bad".

As the criticisms generalized against the North American occupation in Iraq or against the Russian occupation of the Caucasus demonstrate, this kind of behaviour is not accepted nowadays but they have been the rule throughout centuries of history. We, Europeans, have occupied and have stolen from neighboring countries with the excuse of them being, underdeveloped, aboriginal, Indian or black or Moorish, third-world, unbelievers, primitive, etc.

The difference between the *syndrome* that all the imperialist nations have experienced throughout history and the *syndrome* that Spaniards suffer is that they have made it a feature of their own national condition. Today, just like a drug or an alcoholic drink, Spaniards need to feel the effects of *spongiform syndrome* to feel they exist as a nation, to feel themselves. Spaniards identify today with the fact of *stealing and accusing the victim*, they turn the bull they torture (the crazy cow) into a totem. The mad cow disease (the tortured bull) has become a reflection of their way of being, their very essence. Spaniards do not identify themselves any more with the bullfighter or with the cruel *feast* of *bullfighting*. They need to identify with the bull subjected to torture, that is, with the victim who they will keep abusing. What would happen if Germans, Austrians, Mexicans, North Americans or many other western European countries did not identify with the eagle on their coat of arms but with a rat or a snake?, or if the Netherlands and Scandinavians did not identify themselves any more with the lion but with the zebra, or if the French did not identify themselves any more with the cockrel but with a worm?, or if Catalans, English, Georgians, Greeks and so many other did not identify with Saint George but with the dragon? Undoubtedly, we would all confirm that something had gone wrong.

And this is what happens in the case of the Catalans when we observe that we have abandoned Saint George

tots sabem que l'ase sempre ha representat la manca d'intel·ligència; així, quan volem insultar algú per la seva tossuderia li diem "tossut" o "mula", però quan volem destacar la seva manca de llums fem servir l'expressió "burro". I si, antigament, a l'escola, els professors castigaven els nens posant-los orelles d'ase no era precisament per cridar l'atenció sobre llur tossuderia sinó per (mal) corregir-los, ofendre'ls públicament en haver comès bestieses. *Bestieses*, vet aquí tot just una paraula catalana que significa el mateix que *burrades*, és a dir, actes o pensaments propis d'una bèstia, un animal, algú que no té intel·ligència o, com a mínim, no demostra el nivell de la intel·ligència humana.

Els catalans hem substituït Sant Jordi per la imatge d'un ase perquè, tan summament racionals com som, i sotmesos a un inexplicable càstig que no acaba mai per part dels estrangers que ens roben i ens insulten, no entenem ja a comprendre el sentit de la vida en un món que, ens volen fer creure, és lliure i democràtic. En aquest nou món inexplicable, els catalans no sabem com hem de fer servir la nostra intel·ligència per a escapar del sotmetiment. Des de la nostra perplexitat, els catalans ens sentim idiotes. La nostra capacitat intel·lectiva avui no arriba a comprendre més enllà del fet que no som capaços de comprendre. Deprimits en la perplexitat, frustrats davant la inoperància de la via racional, ens mirem al mirall i dibuixem el que veiem: un ase. Avui, els catalans no ens identifiquem amb Sant Jordi però tampoc no sabríem identificar-nos amb el drac vençut perquè fins i tot la derrota hauria de tenir un sentit, una lògica, un ordre. En el context definit per la *síndrome espongiforme* dels espanyols, en el context de la follia absolutament anòmala que demostren els nostres conqueridors, la nostra derrota no té possibilitat d'explicació. En un món democràtic, en un Estat de dret, avui ja no.

Si en comptes d'identificar-se amb l'àliga, els alemanys ho fessin amb la rata. O els francesos amb el cuc. O els

for the image of a donkey, symbol (some suggest) of the virtue of stubbornness; in fact, this explanation does not make much sense or, at least, shows only part of the truth because we all know that the donkey has always represented a lack of intelligence; so, when we want to insult somebody for their stubbornness we call them “stubborn” or “mule”, but when we want to highlight their lack of intelligence we use the expression “ass”. And if teachers used to punish children by making them wear donkeys ears, it was not done to draw the attention precisely to their stubbornness but for (being bad) and to correct them, to offend them publicly for behaving like beasts. *Bestiases*, a Catalan word that means the same as *burrades*, acts or thoughts typical of a beast, an animal, somebody who does not have intelligence or, at least, does not reach the level of human intelligence.

We Catalans have substituted Saint George for the image of an ass because, being always so rational, and subjected to an inexplicable and neverending punishment from foreigners who steal and insult us, we do not manage to understand the meaning of life in a world that they want to us to believe is free and democratic. In this new inexplicable world, we Catalans do not know how we have to use our intelligence to escape from subjection. From our perplexity we feel ourselves to be idiots. Our intellectual capacity does allow us to understand beyond the fact that we are unable to understand. Depressed and perplexed, frustrated when confronted with the unworkability of rationality, we look in the mirror and draw what we see: an ass. Today, we Catalans do not identify with Saint George but neither would we be able to identify with the defeated dragon because even the defeat would have a meaning, a logic, an order. In the clear context of the *spongiform syndrome* of Spaniards, the absolutely abnormal lunacy of our conquerors demonstrate, our defeat does not have a possible explanation. Not today in a democratic world, in a Democracy.

holandesos amb la zebra... tots afirmariem que alguna cosa va malament.

I així succeeix efectivament amb els espanyols: avui s'identifiquen amb la víctima, amb el toro maltractat i malalt, la vaca boja, i ho fan perquè la *síndrome esponjiforme* no els permet discernir la pròpia condició nacional en termes del que realment és: una malaltia crònica.

Podem citar altres exemples del comportament distorsionat que els espanyols demostren en patir els efectes de la greu malaltia. Ja m'he referit als *papers de Salamanca* i al robatori d'impostos i d'infraestructures. Però n'hi ha més. Després d'haver ocupat militarment els territoris de la Corona d'Aragó, els espanyols van robar la bandera als catalans, la van esquinçar al llarg en dues parts (en un decret del rei Carles III al 1785) i la van assumir com a pròpia. Va passar el mateix amb la moneda, l'avui ja extinta *peça petita o peceta (peseta)*. I també van robar als catalans la història de les Canàries, protectorat català al segle XIV, fent passar els esdeveniments en aquells indrets com a cosa castellana. I també van robar la història de les possessions catalanes a la Mediterrània fent que Nàpols i altres territoris fossin adscrits a l'administració castellana. I també han robat la història d'Amèrica, el descobriment i la colonització inicial de la qual (malgrat el rebuig que avui en puguem sentir) va ser protagonitzat per catalans; a tal efecte, consulteu per exemple la bandera de l'Estat de New Mexico a Nord-Amèrica, o pregunteu-vos pel sentit dels mapes d'Amèrica que van elaborar tants i tants cartògrafs: Domingos Teixeira, Pedro Reinel, Luis Lázaro, Sebastiao Lopes... tots ells amb una presència abusiva de simbologia catalana, o pregunteu-vos també pel sentit de l'existència de toponímia catalana (amb ciutats com ara Bonaventura, Catalina, Bonavista, Salvatge...) en un lloc tan llunyà com Terranova.

“Terranova”, “(Terra) Florida”, “Argentina”... paraules catalanes. Un espanyol diria “Tierra Nueva”, “(Tierra) Florecida”, “Plateada”.

If instead of identifying with the eagle, the Germans made it with the rat. Or the French with the worm. Or the Dutch with the zebra... we would all confirm that something was badly wrong.

And this is effectively what happens with Spaniards: today they identify with the victim, with the abused and sick bull, the mad cow, and they do it because the *spongiform syndrome* does not allow them to distinguish their national condition from what it really is: a chronic illness.

We can quote other examples of the distorted behavior that Spaniards show on suffering the effects of the severe illness. I have already referred to the *papers of Salamanca* and to the theft of taxes and infrastructures. But there is more. After having militarily occupied the territories of the Crown of Aragon, the Spaniards stole the Catalan flag, and tore it lengthways in two halves (in a decree of the king Charles III in 1785) and took it as their own. The same thing happened with the coins; the now no longer used *small piece* or *peceta* (*peseta*). And they also stole the history of the Canary Islands from the Catalans, a Catalan protectorate in the 14th century, substituting events that happened in those places as though they were carried out by Castilians. And they also stole the history of the Catalan possessions in the Mediterranean making Naples and other territories be ascribed to the Castilian administration. And they have also stolen the history of America, the discovery and the initial colonization of which (in spite of the rejection that today we might feel) was led by Catalans; to see that, one can consult for example the flag of the State of New Mexico in North America, or ask oneself for the meaning of the maps of America that so many and so many cartographers made: Domingos Teixeira, Pedro Reinel, Luis Lázaro, Sebastiao Lopes,... all of them with an abusive presence of Catalan symbology, or for the meaning of the existence of Catalan toponymy (with cities like Bonaventura, Catalina, Bonavista, Salvatge...) in a place as far as Terranova (Newfoundland).

Però encara n'hi ha més. Els espanyols, finalment, es van atrevir a robar als catalans també l'Estat. Fins al 1714, l'Estat espanyol no existia. Amb les despulles dels Estats català, valencià i aragonès conquerits, els espanyols (fins llavors *castellans*) en van crear un de propi: Espanya. Un nou Estat construït sobre la realitat d'uns Estats català, valencià i aragonès que al 1714 van ocupar militarment i, després d'haver-los massacrats un munt de vegades fins al dia d'avui, els espanyols no podran concebre mai en llibertat perquè, víctimes de la greu malaltia espongi-forme, necessiten continuar ocupant per a, així, desocupar, descarregar la pròpia esquizofrènia.

En la creació de l'Estat d'*Hispania* al 1714, el poble dels castellans va culminar la manifestació dels símptomes de la greu malaltia contreta i que els empeny a robar i, ahora, acusar la víctima. "Jo et robo i t'acuso de ser lladre"

En haver robat als catalans la bandera, la moneda, els impostos, les infraestructures, els *papers*, l'Estat i la història, tot acusant-nos a més de ser nosaltres els lladres (perquè som insolidaris, perquè volem la independència en un món globalitzat, ...), els espanyols han suprimit l'antiga identitat castellana que els pertanyia i l'han substituït per una de fictícia que, com ja hem dit prou, ha acabat degenerant en malaltia.

Quan el procés malaltís de robatori de la identitat catalana per a assumir-la com a pròpia (cosa que han fet, com diem, amb la bandera, la moneda, els impostos, les infraestructures, els *papers*, l'Estat i la història) no ha estat possible, llavors els espanyols han reaccionat amb agressivitat destruint l'objecte que no poden robar. Això és el que han fet sistemàticament contra la llengua catalana, que no han dubtat a menysprear imposant el castellà a les escoles, a l'administració i allà on han tingut oportunitat, o fins i tot trossejant-la en llengües diferents com ha succeït amb el conegut capítol de la imaginària *llengua valenciana*. Però el procés sempre es resumeix en el mateix

“Terranova”, “(Terra) Florida”, “Argentina”... all Catalan words. A Spaniard would say “Tierra Nueva”, “(Tierra) Florecida”, “Plateada”.

But there is still more. The Spaniards, finally, dared to steal the State from the Catalans. Until 1714, the Spanish State did not exist. The Spaniards (until then *Castilians*) created a new State from the remains of the Catalan, Valencian and Aragonese conquered States: Spain. A new State constructed over the reality of Catalan, Valencian and Aragonese States that in 1714 they occupied militarily and have continued to massacre many times until the present day. The Spaniards will never be able to conceive freely because, as victims of the severe spongiform illness, they need to keep occupying in order to disoccupy, to unload their own schizophrenia.

In the creation of the State of *Hispania* in 1714, the Castilians culminated the demonstration of the symptoms of the severe acquired disease that pushes them to steal and, now, to accuse the victim. “I steal from you and accuse you of being a thief”

They have stolen the Catalan the flag, the coin, the taxes, the infrastructures, the *papers*, the State and the history, and accuse us of being the thieves (because we are lacking in solidarity, so that we want independence in a globalized world,...), the Spaniards have suppressed the ancient Castilian identity that belonged to them and have substituted it for a fictitious one that, as we have suggested, has degenerated into illness.

When the sickly process of theft of the Catalan identity as their own (which they have made, as we said, with the flag, the coin, the taxes, the infrastructures, the *papers*, the State and the history) has not been possible, then the Spaniards have reacted with aggression destroying the object they can not steal. This is what they have done systematically against the Catalan language, despising it through the forced imposition of Castilian at schools, in the administration and wherever possible, or even tear-

comportament malaltís que els empeny a acusar els catalans de ser uns lladres; aquí també, en l'àmbit lingüístic, resulta que els lladres són presumptament els catalans perquè el castellà, diuen, està en perill a Catalunya. A tal efecte promouen plans d'estudi amb presència sempre creixent del castellà, promouen els coneguts *manifestos por una lengua común*.

Un dels capítols més característics en tot aquest procés frenopàtic és el conflicte ideològic relacionat amb el robatori espanyol del passat històric dels ibers i el seu manlleuament, un altre cop, en contra de la identitat dels catalans. A continuació comentarem el procés de subtracció en qüestió i descobrirem les reaccions actuals de la historiografia espanyola davant la impossibilitat de fer efectiu el robatori.

Abans hem comentat que els francesos han inventat un poble prerromà en els límits polítics de l'Estat francès contemporani i al qual han donat el nom de *gals*. Han fet tal cosa perquè en democràcia el poble necessita legitimació i la consideració d'una biografia ajuda a fonamentar aquesta legitimació. Hem dit també que de *gals* n'hi ha hagut a tot arreu on hi ha hagut celtes perquè *celtes* i *gals* són la mateixa cosa. Els països de *Galícia*, *Gal·les* o *Gal·làcia* als Estats espanyol, britànic i turc, respectivament, tenen aquests noms precisament perquè van acollir importants contingents de població celtes. Així doncs, la invenció del poble dels *gals francesos* per part dels francesos resulta necessàriament conflictiva en termes historiogràfics.

Per la mateixa raó, l'assumpció de pobles celtes locals (lusitans, bretons, irlandesos, escocesos, germànics...) per part d'Estats contemporanis com a avantpassats per a legitimar la realitat del propi poble també significarà distorsió.

Pel que fa a la Península Ibèrica, els celtes van ocupar els territoris de l'Estat actual de Portugal i una part considerable de l'Estat espanyol. Si haguessin ocupat el

ing it to pieces by dividing it into different languages like the imaginary *Valencian language*. But the process is always summarized in the same sickly behaviour that pushes them to accuse the Catalans of being thieves; here also, in the linguistic area, it turns out that the thieves are presumably the Catalans because the Castilian language, they say, is in danger in Catalonia. To such effect they always promote study plans with a growing presence of the Castilian language, they promote the well-known *manifests for a common language*.

One of the most characteristic chapters in all this crazy process is the ideological conflict related with the Spanish theft of the historical past of the Iberians and their manipulation, again, against the Catalan identity. Next we will comment on the process of subtraction in question and we will discover the reactions of the Spanish historiography as regards the impossibility of accomplishing the theft.

We have commented before that the French invented a pre-romanic people with the political borders of the contemporary French State and who they have named the Gauls. They have done such a thing because in democracy the people need legitimisation and the consideration of a biography helps validate this. We have also said that *Gauls* were everywhere where there were Celts because *Celts* and *Gauls* were the same thing. The countries of *Galicia*, *Wales* or *Gal·làcia* in the Spanish, British and Turkish States, respectively, have these names precisely because they fostered important contingents of Celtic population. So, the invention of the *French Gauls* by the the French is certainly conflictive in historiographic terms.

For the same reason, the assumption of local Celts (Iusitans, Bretons, Irish, Scots, Germanic...) by contemporary States as their ancestors to legitimise their own reality will also imply distortion.

Regarding the Iberian Peninsula, the Celts occupied

territori de la major part de l'actual Estat espanyol, no hi hauria hagut cap impediment a seguir el joc dels francesos, els portuguesos i altres pobles: els espanyols s'haurien inventat un substrat celta específicament espanyol per a justificar la realitat del poble en tant que subjecte de la història.

Però no ha estat possible. No ha estat possible perquè els celtes no van ocupar els territoris de les actuals Aragó, Balears, Catalunya, Euskadi, Múrcia, Navarra i València. En aquests territoris no ocupats pels celtes vivien altres pobles que van resistir l'empenta dels invasors centreeuropeus, a saber: bascons (Euskadi i Navarra) i ibers (Aragó, Catalunya, Múrcia i València). El lector entendrà que els límits territorials d'aquests pobles es van veure sotmesos sempre a indefinició per causa de l'empenta de pobles en migració i conflictes constants; molt probablement, el nom del *Gállego*, afluent de l'Ebre a Aragó, es deu a l'ocupació de pobles celtes, però, en el context d'aquesta mateixa indefinició territorial sotmesa a constants pressions de població, el nom del poble dels *celtibers* deuria obeir a la penetració de pobles ibers en territori celta a Castella. Aquesta, si més no, és la tesi defensada per l'arqueòleg Adolf Schulten al 1914 en la seva obra *Numantia*. Certament, aquesta tesi no està exempta de polèmica. La idea contrària, a la que s'abonarà Bosch i Gimpera, ja es troba en textos antics: Sant Isidor (*Ethym.* 9, 2, 114) situa l'origen del celtibers en els gals arribats a través de l'Ebre, i el mateix Estrabó (S. I a.C.) escriu "... celtes, que ara s'anomenen celtibers" (*Geografia*, III, 4, 5).

Sigui com sigui, en certa manera, l'adopció del nom *Hispania* per part dels espanyols per a justificar la realitat del *poble* en la referència a un passat antic s'ha imposat per causa de la impossibilitat de fer servir el nom d'un poble celta, s'ha imposat per causa de la inexistència d'un poble celta unitari en els límits del territori espanyol contemporani.

the territories of the State of Portugal and a considerable part of the Spanish State. If they had occupied the territory of the major part of the current Spanish State, there would not have been any impediment to follow the game of the French, the Portuguese and other people: the Spaniards would have invented a specifically Spanish Celtic substratum to justify the reality of the people as a subject of history.

But it has not been possible because the Celts did not occupy the territories of Aragon, Balearic islands, Catalonia, Euskadi, Múrcia, Navarra and Valencia. In these territories not occupied by the Celts lived other peoples that resisted the push of the centreeuropean invaders, to our knowledge: Bascons (Euskadi and Navarra) and Iberians (Aragon, Catalonia, Múrcia and Valencia). The reader will understand that the territorial limits of these people were subjected to imprecision due to the push of people always in migration and constant conflicts; most probably, the name *Gállego*, affluent of the Ebre in Aragon, is due to Celtic occupation, but, in the context of this same subdued territorial imprecision with the constant pressures of population, the name of the *celtibers* would be due to the penetration of Iberians into Celtic territory in Castille. This, at least, is the thesis defended by the archeologist Adolf Schulten in 1914 in his work *Numantia*. Certainly, this thesis is not exempt of controversy. Opposition to this idea and adhered to by Bosch i Gimpera, is already in ancient texts: Sant Isidor (*Ethym.* 9, 2, 114) places the origin of the celtibers in the Gauls who arrived across the Ebre, and the very same Estrabó (C. I a.C.) writes "... Celts, now called *celtibers*?" (*Geography*, III, 4, 5).

Whatever the case the adoption of the name Hispania by the Spaniards to justify their reality in reference to an ancient past, has been imposed due to the impossibility of using a Celtic name as there was not a unitary Celtic people in the borders of the contemporary Spanish territory.

Així doncs, davant la impossibilitat d'assumir el nom de *celtes* o *gals* per a identificar un poble prerromà unitari, els espanyols van optar inicialment per inventar-se un poble *barreja* que integrés els diferents pobles preexistents. En aquest sentit van promocionar el nom dels *celtibers*.

So, regarding the impossibility of assuming a *Celtic* or *Gaelic* name to identify some unitary pre-Roman people, the Spaniards opted initially to invent some *mixture* of peoples that integrated the various pre-existent nations. In this sense they promoted the name of the *celtibers*.

DIADA NACIONAL DE CATALUNYA

EL DIA 11 DE SETEMBRE DE 2008 LA FUNDA-
CIÓ D'ESTUDIS HISTÒRICS VA PARTICIPAR A
LA FIRA D'ENTITATS CULTURALS DEL PAÍS AL
PASSEIG LLUÍS COMPANYS

Ramon Freixes

El dia 11 de setembre la Fundació d'Estudis Històrics de Catalunya va ser present a la fira d'entitats culturals que cada Diada Nacional s'ubica al llarg del Passeig Lluís Companys de Barcelona. Ben a tocar de l'Arc de Triomf, i al llarg de tot el dia, el

públic va poder consultar les diferents publicacions sobre temes d'història de Catalunya que la Fundació va oferir a la seva pròpia parada. Cal destacar que aquest any hi va haver una gran afluència de públic, fet que potser cal entendre per la major sensibilització

Imatge de la parada de la Fundació el dia 11 de setembre, al Passeig Lluís Companys de Barcelona

social davant el tractament injust que rep Catalunya de l'Estat espanyol en matèria de finançament i que va traduir-se en la confluència de diverses manifestacions al centre de Barcelona, el conjunt de les quals va aplegar unes vint mil persones. La reclamació d'un Estat propi així com d'un model de finançament just van convertir-se en les reivindicacions principals dels manifestants.

De forma complementària a l'esperit de la Diada, a la parada de la Fundació el públic va manifestar un interès especial per aquells

llibres que tracten dels esdeveniments relacionats amb la sobirania del nostre poble, així per exemple: *Repressió borbònica i resistència catalana (1714-1736)* de Josep Catà i Antoni Muñoz (Muñoz i Catà Editors, 2005), *Els exèrcits de Catalunya, 1713-1714* de F. Xavier Hernández i Francesc Riart (Dalmau Editors, 2007) o el *Jaume I* de Ferran Soldevila i la *Història de Catalunya* de Jaume Sobrequés (tots dos publicats per Editorial Base, 2008 i 2007, respectivament).

En tot moment al llarg del dia, la Fundació va rebre visites de moltes persones interessades en la història del nostre país

JORNADES D'HISTÒRIA AL MARESME

LA FUNDACIÓ D'ESTUDIS HISTÒRICS DE CATALUNYA I ELS AJUNTAMENTS DE VILASSAR DE DALT I CABRILS HAN ORGANITZAT UNES JORNADES D'HISTÒRIA ENTRE ELS DIES 12 DE SETEMBRE I 10 D'OCTUBRE DE 2008

Ramon Freixes

Amb motiu de la celebració de la Diada Nacional de Catalunya, la Fundació d'Estudis Històrics de Catalunya i els Ajuntaments de Vilassar de Dalt i Cabriels han organitzat unes jornades d'història que s'han estès fins al dia de la

Hispanitat. El programa inclou tres conferències a càrrec dels historiadors Armand Sanmamed ("La descoberta d'Amèrica: culminació de l'expansió de l'Estat català", 12 de setembre a Vilassar de Dalt), Joan Cavaller ("Ibers. An-

Imatge de la presentació de les jornades per part dels regidors de cultura i el president de la Fundació, el dia 12 de setembre

tecedents jònics i fonament nacional de Catalunya”, 19 de setembre a Cabriès) i Josep Catà (“Les conseqüències de la repressió borbònica a Catalunya”, 10 d’octubre a Vilassar de Dalt). El programa dels actes ha inclòs igualment l’exposició “El regne de Catalunya fins a 1714”, entre els dies 12 i 28 de setembre.

culminació de l’expansió de l’Estat català”, Armand Sanmamed ha mostrat que, contra el discurs espanyolista vigent en clau castellana, l’expansió europea cap al Nou Món va necessitar d’una infraestructura molt potent en diferents àmbits: tecnològic, jurídic, cartogràfic, polític, econòmic... i d’una tradició marinera

Imatge de l’exposició “El regne de Catalunya fins a 1714” a Vilassar de Dalt

Totes tres conferències han incidit en aspectes de la història de Catalunya que el gran públic descobreix. En la primera d’elles, “La descoberta d’Amèrica:

i imperial que, en aquella època, finals del segle XV i començament del segle XVI, només Catalunya podia acomplir.

Així, quan Catalunya ja

hauria construït un imperi a la Mediterrània i explorava obertament l'Atlàntic, establint, per exemple, un protectorat a les Canàries, Castella tot just s'hauria plantejat enllestir (amb ajut català) la conquesta del Regne de Granada i sortir a l'exterior de la Península.

En la segona conferència, "Ibers. Antecedents jònics i fonament nacional de Catalunya", Joan Cavaller ha exposat les característiques del discurs nacionalista espanyol en el seu esforç per apropiarse del substrat antropològic dels ibers per a així construir la visió d'una nació espanyola socialment i històricament homogènia dins els límits de l'Estat espanyol contemporani.

Aquest discurs espanyolista va trobar resposta en la historiografia catalana que a començaments del segle XX va reclamar una visió dels ibers independent del món dels celtes que poblaven Castella i França i, per tant, propera a Catalunya.

Finalment, en la tercera conferència, "Les conseqüències de la repressió bor-

bònica a Catalunya", Josep Catà ha repassat els fets de la guerra que al 1714 van suposar l'abolició dels Estats d'Aragó, Catalunya i València i llur incorporació al Regne de Castella, i com aquesta situació perviu en els nostres dies.

No en va, l'espoli fiscal que viuen actualment ballears, catalans i valencians té la seva arrel més clara en l'ocupació militar dels seus territoris, fa 300 anys, i la implantació d'un règim polític forani amb l'objectiu manifest d'extreure'n tots els recursos econòmics possibles a benefici de la monarquia i Castella.

1r HOMENATGE A L'ALMIRALL CATALÀ CRISTÒFOR COLOM I A LA MARINA CATALANA DE TOTS ELS TEMPS

El propassat dia 1 d'agost, la Fundació d'Estudis Històrics de Catalunya, en col·laboració amb la Xarxa d'Establiments amb Consciència Nacional (Xecna), va organitzar un acte a la vila de Pals per a recrear la sortida de Cristòfor Colom en el seu viatge de descoberta del Nou Món. A continuació reproduïm les cròniques publicades pel Diari de Girona els dies 2 i 8 d'agost que descriuen l'esdeveniment. Des de la Fundació d'Estudis Històrics de Catalunya agraïm al Diari de Girona l'autorització per publicar-les.

DIARI DE GIRONA

Dissabte, 02 d'agost de 2008

Pals recrea la sortida de Colom cap a Amèrica

Una alternativa històrica? Hi ha una teoria que afirma que el mariner Cristòfor Colom va sortir del port de Pals i no de Palos per anar a descobrir Amèrica. Ahir es va representar teatralment per primera vegada.

PALS. JORDI VERA

“Benvolguts habitants de la vila de Pals: en aquest dia de nostre senyor del 3 d'agost de 1492, us convoquem a tots a la plaça Major passades les 6 de la tarda per rebre i acompanyar el més gran dels navegants i almirall catalans de la nostra gloriosa marina: Joan Cristòfor Colom”.
Amb aquestes paraules

del pregoner del poble, va començar ahir a Pals la recreació teatral de la sortida de Cristòfor Colom cap a Amèrica. Es tractava d'un acte organitzat per primer cop per la Fundació d'Estudis Històrics de Catalunya i la Xarxa d'Establiments amb Consciència Nacional (Xecna), amb el suport de l'Ajuntament.

“Nosaltres no som ningú per dir si la teoria que Colom va sortir d'aquí és certa o no, però ens va semblar un projecte molt bonic i vam acceptar”, va explicar la regidora Marisol Perea.

L'espectacle, a càrrec de la companyia banyolina Alma Cubrae, va intentar reproduir de la manera més exacta possible la suposada partida de Colom de Pals cap a Amèrica, que segons els organitzadors va tenir lloc el 3 d'agost d'ara fa 516 anys. La comitiva va sortir de la casa de cultura, Ca la Pruna, va recollir els cavalls i va tornar a pujar cap al nucli antic del poble, on el pregoner va anunciar que tot seguit anirien a la plaça de l'Ajuntament

perquè el virrei, Enric II d'Empúries, donés la seva benedicció. Els mariners i soldats van escortar Colom tota l'estona fins arribar davant del consistori, on la plaça estava plena a vessar que va donar la benvinguda, a crits, al mariner.

Tot seguit van repicar les campanes i la següent parada va ser l'església de Pals, que va quedar petita davant la multitud que volia veure la benedicció religiosa de Colom.

El recorregut va finalitzar de nou a Ca la Pruna on van tenir lloc diverses conferències relacionades amb la marina de l'època i on es va defensar la teoria que el mariner va sortir del port de Pals i no de Palos.

L'historiador Narcís Subirana va presentar una maqueta on es demostrava que Pals tenia un port natural bastant important en forma de ferradura, que es va mantenir vigent fins al segle XIX. Llavors, va indicar, els sediments el van acabar tapant i ara la sorra arriba fins a 200 metres més enllà del port. A més, es va presentar el rom

català per part de Xenca, i la festa va acabar amb un cremat per a tothom.

Tot i que aquesta primera edició s'ha organitzat en només un mes i ha comptat amb l'ajut de nombrosos voluntaris, l'objectiu és mantenir aquesta cita cada any i dotar-la de més recursos, ja que ahir va aconseguir un notable èxit de públic, entre el qual hi havia molts turistes que

s'ho miraven entre sorpresos i encuriosits.

“Part molt important de la història de Pals que està molt perduda, i els experts diuen que això és perquè s'ha amagat”, va indicar Perea. Malgrat que se sospita que Colom va sortir el 3 d'agost, enguany s'ha celebrat la representació el dia 2 per qüestions d'agenda.

DIARI DE GIRONA

Divendres, 08 d'agost de 2008

Pals tenia port als segles XVI i XVII

La Fundació d'Estudis Històrics certifica documentalment l'existència d'aquesta infraestructura

PALS. MARTA PALLARÈS

Sense proves documentals, però en la sospita de molts historiadors, fins ara l'existència d'un port de Pals era un interrogant. Però la Fundació d'Estudis Històrics de Catalunya (FEHC), a través de la investigadora Eva Sans, ha trobat diver-

sos documents del segle XVI i XVII a l'Arxiu de la Corona d'Aragó que demostren que efectivament, a la població empordanesa hi va existir un port.

La importància d'aquesta troballa no aniria més enllà que una curiositat his-

tòrica, si no fos perquè ve a refermar les teories d'una corrent historicista que afirma que l'expedició a les Índies de Cristòfor Colom havia sortit, precisament, de Pals.

El passat 1 d'agost, es va celebrar a la població el "Primer homenatge a l'Almirall Català i a la Marina Catalana de tots els temps". Allà, la Fundació d'Estudis Històrics de Catalunya va avançar alguns dels seus descobriments, basats en una investigació feta a l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Ara n'ha difós una petita part, a l'espera de fer un estudi amb més profunditat d'aquests documents.

El responsable de difusió de la Fundació, Joaquim Ullan, explica que es tracta de "diversos documents dels segles XVI i XVII, que deixen constància d'un port comercial a Pals". Bàsicament es tracta de plets judicials, on es fa esment d'aquest port i de diversos vaixells que hi portaven la

seva càrrega. Per exemple, al registre de Protestes de Mar del Consulat de Mar (1766-1868), hi consta la declaració de Bartholomé Copelo, capità del vaixell "Ntra. Sra. de Monte Negro", i que fa la ruta "Pals-Puerto Fino-Angay-Barcelona". El mateix registre documenta la sortida del vaixell de la següent manera: "Y digo que estando el buque bien estaño, y equipado de todo lo necesario para la navegación, salió de Pals el día 22 de julio con cargo de botada".

Els documents es presentaran, un cop estudiats i microfilmats, el proper mes d'octubre. Segons Joaquim Ullan, "la troballa és essencial perquè desmunta un argument bàsic dels que estan en contra de la teoria catalana, que afirmaven que a Pals mai no hi havia hagut port. Hem demostrat que teníem raó en això, i continuarem treballant per acabar demostrant la teoria de la sortida de Pals".

QUI ÉS

Qui és és una secció que la Fundació d'Estudis Històrics de Catalunya publica regularment al portal d'Internet. A continuació en reproduïm un d'aquells textos.

FRANCESC GALÍ
(1539-1591)

Armand Sanmamed

És un lloc comú a la historiografia oficial que, a més, ha arrelat profundament en les ments de tots nosaltres, l'afirmació que els catalans vam quedar exclosos de l'empresa americana i que no va ser fins al segle XVIII quan, gràcies a la magnanimitat de Carles III, els catalans vam poder començar a fer les amèriques.

Hem de dir, amb tota rotunditat, que els catalans i els naturals de la resta de regnes de la corona catalanoaragonesa sempre van poder viatjar a Amèrica. No hi ha va haver cap llei que ho impedís. Més aviat va ser tot al contrari, com ho proven les lleis d'Índies. Una altra cosa és des d'on havien d'embarcar. Les raons del manteniment d'aquest equívoc són complexes i no és aquest el lloc ni el moment de parlar-ne.

El personatge que us presentem avui és un exemple (més enllà dels ja coneguts de Margarit, Boil o Pané, companys de viatge de Colom) de la presència catalana anterior al segle XVIII, que va ser important i nombrosa i no és va limitar, ni molt menys, al col·lectiu religiós. En aquesta secció us anirem presentant periòdicament alguns d'aquests personatges: conqueridors, aventurers, comerciants, navegants i exploradors, com és el cas del català Francesc Galí.

Francesc Galí va ser el primer navegant europeu que

va arribar a la badia on avui hi ha el port de San Francisco, 200 anys abans que uns altres catalans, Gaspar de Portolà i Pere Fages, arribessin al port més meridional de San Diego, l'any 1769. Se sap que Galí havia estat al Japó, a les Filipines i a Macao. El 1585, va rebre l'encàrrec del virrei de Mèxic de trobar un port a la costa de Califòrnia que servís per abastir les naus provinents de Filipines i d'explorar la costa del nord d'Amèrica, que en aquell moment molts consideraven una extensió de la de Xina.

Galí, a partir de les seves observacions, va concloure, correctament, que hi devia haver alguna mena de canal o estret que separés “el continent de Nova Espanya i els països d'Àsia i Tartària.” Sembla que, durant el viatge, s'havien de provar uns nous aparells de navegació, especialment un de destinat a l'observació de les varacions de la brúixola, inventat per Jaume Joan, cartògraf i astrònom català, que també va participar en l'expedició.

Fins no fa gaire, es creia que Galí havia arribat a la costa més meridional d'Alaska, però sembla que no hi va arribar per poc, la qual cosa no li resta el mèrit de ser el primer europeu que va resseguir les costes pacífiques del nord d'Amèrica.

La memòria de Francesc Galí s'ha conservat gràcies al famós explorador alemany Alexander von Humboldt que en parla en els seus llibres. Humboldt ens diu que els manuscrits dels viatges de Galí van ser trobats a Goa pel viatger holandès Jan Huygen van Linschoten, el qual els va publicar a Amsterdam, traduïts a l'holandès, el 1596. L'any 1598 van ser traduïts a l'anglès i, al francès, el 1610. Alguns investigadors creuen que Galí va redactar un relat més llarg dels seus viatges i experiències que s'ha perdut, però del qual en queden alguns fragments a la Biblioteca Nacional de Mèxic amb el títol de *Viaje, descubrimientos y observaciones de Acapulco a Filipinas y desde allí a Macao y por la costa de Nipon a la Nueva España*.

Armand Sanmamed

LES CANÀRIES
UN PROTECTORAT CATALÀ DURANT
EL SEGLE XIV

Part 2
Mallorquins i catalans a les Canàries:
la gènesi d'un protectorat

Armand Sanmamed

La primera notícia documentada (atenció! amb un document contemporani de caire administratiu i no literari) d'una expedició europea a les illes Canàries és del 1342. Aquell any, dues expedicions van partir de Palma rumb a les "illes de Fortuna". La primera la componien dues coques la Santa Creu i la Santa Magdalena, els patrons de les quals eren, respectivament, Pere Magre i Bartomeu Giges. El capità de l'expedició era Francesc Desvalers, amb els armadors Bartomeu Moragues, Pere Giges i Francesc Albussa. La segona, la componia una sola coca, anomenada Sant Joan, el capità de la qual era Domenec Gual i els armadors i companys Guillem Bossa, Guillem Descós, Pere Dalmau, Guillem Maimó, Benet Ramon i Joan Pagà

El títol de capità a favor de Francesc Desvalers va ser expedit a Palma el 16 d'abril de 1342 pel camarlenc Roger de Rovenach, lloctinent del rei Jaume III. No sabem quin va ser el resultat d'aquestes expedicions. Sabem, això sí, per diverses fonts, que els mallorquins i catalans s'hi van establir. D'aquest fet en tenim testimoni pel mariner mallorquí, Guillem Jaffe, que va participar en alguna de les expedicions i, també, pel fet que les fonts han documentat l'existència d'indígenes canaris que parlaven català i

que havien estat instruïts a Mallorca, pels volts del 1351, en la fe cristiana per tal de ser utilitzats en l'evangelització dels seus compatriotes.

Ja hem esmentat que la primera notícia d'una expedició mallorquina a les Canàries és del 1342. És probable que ja n'hi haguessin hagut d'anteriors perquè sabem que la famosa expedició genovesa de finals del segle XIII (c.1291) s'aturà a Mallorca per cercar pilot. De la mateixa manera, ens fa pensar en aquesta possibilitat el fet que fins no fa gaire es creia que la primera expedició documentada era la de Francesc Desvalers de 16 d'abril de 1342. Actualment, sabem que n'hi va haver una d'anterior, gràcies a la descoberta d'una llicència datada de 15 d'abril de 1342 a favor de Guillem Pere i una altra atorgada el mateix 16 d'abril a favor de Bernat de Valls o Desvalls i de Guillem Safont. Juntament amb aquesta, dues més, una d'abril i una altra de maig. Tot plegat fa que alguns historiadors sospitin que, possiblement, els mallorquins haurien estat els primers a obrir la ruta de les Canàries però que els genovesos, que estaven molt al corrent d'allò que passava a Mallorca –on tenien cònsol i llotja-, els haurien desplaçat

Quina era la finalitat de les expedicions? Fins fa poc, donada la migradesa de la informació coneguda, es pensava que es tractava de simples expedicions mercantils o de cors com les destinades al nord d'Àfrica o Flandes. Tanmateix, les llicències en llatí de l'expedició de Desvalers de 1342 i de l'expedició de Bernat Valls i Guillem Safont, ens permeten conèixer l'autèntic objectiu, que no era cap altre que el de descobriment i conquesta. D'altra banda, el fet que, dels deu llibres de Guiatges o llicències que hi ha a l'Arxiu Històric de Mallorca, els permisos per navegar cap a les Canàries es trobin en la correspondència del governador o lloctinent general, indicaria que no es tractava de simples expedicions comercials, sinó d'expedicions de caire polític que requerien una participació important del poder públic. En aquell moment l'empresa

s'hauria fet en nom del rei Jaume III de Mallorca.

Tantes anades i vingudes, tants testimonis i tantes possibilitats de negoci van acabar arribant a oïdes del papa, que va creure que havia arribat l'hora d'intervenir-hi. Climent VI des d'Avinyó va agafa les regnes de l'assumpte i el 1344 va oferir la corona de les Canàries, amb l'encàrrec de conquerir-les i evangelitzar-les, al dissortat Lluís de la Cerda, membre de la branca reial castellana destronada i refugiat a França, on el rei francès li havia atorgat el títol d'almirall de França.

Lluís, però, era un príncep sense país al darrera i, a més, la decisió del papa no va agradar gaire als grans monarques europeus que es van sentir menystinguts en els seus suposats drets al nou títol. Aquest va ser el cas dels reis de Portugal i Castella i, sobretot, del valedor de Lluís, el rei de França.

Si Lluís no tenia els mitjans ni materials ni humans per dur a terme una empresa d'aquesta magnitud. Per què, doncs, el papa li va fer l'encàrrec? No ho podem saber del cert. És possible que pensés que sempre li seria més fàcil controlar un príncep feble, si volia treure profit de la conquesta per a l'Església, que no donar el territori a un rei poderós que podria deixar de banda Roma quan li convingués. O, potser, va haver de fer equilibris de política internacional ja que les Canàries estaven a punt d'esdevenir un polvorí similar al que representava Sardenya a la Mediterrània. Escollir un príncep desposseït podia ser una bona solució per no haver de decidir-se per algun dels monarques regnants, fet que li complicaria les relacions amb la resta dels prínceps descartats.

Gràcies a la *Crònica* de Pere el Cerimoniós i a l'historiador Zurita, sabem que el Cerimoniós va oferir ajuda a Lluís. Aquesta oferta s'escau el 1345. Pere no s'ho va pensar dues vegades ja que s'havien d'aprofitar les possibilitats atlàntiques que havien anat teixint els esforços mallorquins. El 25 de desembre de 1344, es van entrevistar amb Pere III l'arquebisbe de Neopàtria, Jaume de

Patrijk, i el cavaller Rudolf de Lofeira que exposen els plans del príncep. L'agost de 1346, Lluís i Pere es van entrevistar a Poblet on el rei català passava l'estiu. Els preparatius s'haurien enllestits cap al 1347.

No disposem de dades fiables per saber si aquesta expedició es va dur a terme o no. Osuna Saviñon, basant-se en un manuscrit de l'Escorial que no s'ha localitzat, diu que una de les naus, capitanejada per Álvaro Guerra, va conquerir l'illa de Lanzarote, que va ser batejada amb el nom de l'infant. Serra Ràfols considerava que calia esperar a què apareguessin documents fiables que corroboressin aquesta versió. Lluís va morir l'any 1348 i, amb ell, s'esvairia l'aventura del Principat de la Fortuna i, tot i que el títol va passar a la seva filla Isabel, i, a través d'ella, als Medinaceli, ja no seria altra cosa que un títol de ressons grandiloqüents.

Per què el príncep de la Fortuna es va decidir per l'ajut català? D'entrada, perquè no podia comptar amb ningú més. Per altra banda, cal pensar que, amb tota seguretat, va tenir en compte la tradició i l'experiència dels mallorquins en la navegació per aquelles latituds, a més del record de l'ajut que el seu pare havia rebut dels sobirans catalans en les seves pretensions a la corona de Castella.

No tornem a tenir notícies documentades de Canàries fins al 1351, any en què Climent VI expedeix la butlla *Coelestis rex regum* (7 de novembre) mitjançant la qual erigeix en diòcesi les illes Afortunades i nomena primer bisbe el carmelita fra Bernat. Tenim notícia, l'any 1352, de la preparació d'una nova expedició finançada per dos mercaders mallorquins, Joan Dòria i Jaume Segarra. S'hi enrolen 30 missioners i dotze indígenes canaris que havien estat instruïts, prèviament, en la fe cristiana per tal d'evangelitzar els seus compatriotes. El papa atorga tota mena d'indulgències i gràcies espirituals als expedicionaris i Pere III els ofereix suport i protecció. L'expedició, tot i que amb un caire predominantment missioner, tenia, a la vegada, una voluntat política evident, per tal com

el capità Arnau Roger, va ser investit amb les facultats d'un governador si les circumstàncies hi acompanyaven; autoritat que li era atorgada com a vassall del rei català. L'expedició va partir cap a les Canàries però no disposem de més informació.

Més endavant, tenim notícies de l'expedició de 1362, amb vaixells catalans i mallorquins, que va desembarcar a la badia de Gando i que va caure en poder dels guanxes que, en principi, van tractar benignament els nouvinguts.

Tenim notícia, també, d'una expedició militar mallorquina de 1366 al capdavant de la qual hi trobem Joan de Mora. L'expedició tenia un objectiu molt definit: desallotjar de l'arxipèlag un enemic no identificat de la Corona. Joan de Mora va prendre la iniciativa de motu proprio però tenia el suport reial com consta en un document conservat, dirigit al drassaner reial de Mallorca pel rei Pere III.

Encara, l'any 1370, està documentada una altra expedició, patrocinada per Bertran de Marmand i Pere d'Èstrada. Sabem que hi anaven clergues, frares mendicants i indígenes cristianitzats i una del 1386, amb missioners eremites.

Tal com es desprèn d'aquestes informacions, els viatges són continuats.

Armand Sanmamed

BARCELONA, ORIGEN DEL PROCÉS DE DESCOBRIMENT I COLONITZACIÓ D'AMÈRICA

Alba Vallès i Formosa¹

1. Arribada de Colom a Barcelona

Durant el període de la Renaixença, que va coincidir amb el final de l'imperi espanyol a Amèrica, molts catalans es van interessar en la recuperació de la memòria històrica pròpia, que fins llavors estava confosa amb l'espanyola. Un dels temes escollits fou el referent als inicis de la colonització, ja que es considerava un moment prou allunyat i deslligat del present com per poder ser estudiat, aparentment, amb major llibertat.

Martín Fernández de Navarrete, director de l'Acadèmia d'Història, Pròsper de Bofarull i Fèlix Torres Amat, van investigar a l'Arxiu de la Corona d'Aragó amb l'esperança de trobar-hi documents relatius al tema de la vinguda de Colom a la ciutat de Barcelona: el resultat va ser negatiu. Tampoc hi havia notícies als principals registres de la ciutat: Dietari de l'Antich Consell Barceloní, Dietari de la Diputació del General, Ceremonial dels Magnífichs Consellers, Regiment de la ciutat de Barcelona, Rúbriques de Bruniquer, Llibre de Solemnitats de Barcelona i Llibre d'algunes coses assenyalades en Barcelona y altres parts.

Malgrat l'intent d'ocultació, la memòria històrica d'un fet transcendental per a la ciutat s'havia conservat en algunes notícies escrites esparses i també en la tradició

¹ Aquest article va ser presentat inicialment al *II Simposi sobre la Descoberta d'Amèrica* celebrat l'any 2002 a Arenys de Munt

BARCELONA, ORIGIN OF THE PROCESS OF DISCOVERY AND COLONIZATION OF AMERICA

Alba Vallès i Formosa¹

1. Arrival of Columbus in Barcelona

During the Renaissance, which coincided with the end of the Spanish empire in America, many Catalans became interested in the recovery of their own historical memory which until then had been confused with Spanish history. One of the chosen subjects referred to the beginning of the colonization of America since it was considered far enough away in time and unrelated to the present to be able to be studied, in theory, with greater freedom.

Martín Fernández de Navarrete, director of the Academy of History, Prosper de Bofarull and Fèlix Torres Amat, investigated the Archive of the Crown of Aragó with the hope of finding documents related to the arrival of Columbus in Barcelona: the result was negative. Neither was there any news in the main records of the city: Diary of the Antich Consell Barceloní, Diary of the Regional Government of the General, Ceremonial dels Magnífichs Consellers, Regiment of the city of Barcelona, Sections|Signatures of Bruniquer, Book of Solemnity of Barcelona and Book of some distinguished things in Barcelona and other parts.

Despite the attempts of concealment, the historical memory of a transcendental fact for the city had been

¹This article was first presented at the *II Simposium on the Discovery of America* in 2002 in Arenys de Munt.

oral popular, molt a desgrat d'alguns historiadors que el posaven en dubte i el consideraven una llegenda o una obsessió local, com va ser el cas de Cesáreo Fernández Duro, entre d'altres.

La situació ambigua es va anar perpetuant en l'àmbit acadèmic, fins que el professor Antonio Rumeu de Armas, de la Real Academia Española, va publicar, el 1944, una sèrie de documents (cartes, cèdules, provisions, etc.) que havia trobat a l'Arxiu de Simancas i que feien referència a la preparació, a la ciutat de Barcelona, d'una flota que havia d'emprendre el segon viatge de Colom per colonitzar les Índies.

Per justificar aquesta manca de documentació als arxius i el silenci administratiu dels responsables de la ciutat, es va desenvolupar la teoria que havia estat expedida una ordre reial per tal de desvincular Barcelona d'aquells fets, ja que es volia atribuir tota l'empresa colonitzadora a la corona castellana, que era la que havia firmat el tractat d'Alcàçovas amb Portugal, el 1479, sobre els drets de descobriment i possessió dels mars i terres occidentals. D'altres, ho consideraven una maniobra per tal d'aconseguir la unificació nacional peninsular des d'una perspectiva castellanitzadora que, d'alguna manera, contravenia els drets i les llibertats de Catalunya com a nació sobirana.

Malgrat la censura existent, no es va poder amagar del tot aquell fet, perquè existien testimonis que ho recordaven. Un d'aquests testimonis era el del polèmic Bartomeu de las Casas o Casaus, defensor a ultrança dels indígenes i de l'almirall contra el poder imperial. A la *Historia de las Indias*², ens assabenta que

l'Almirall Colom partí de Sevilla portant els indis, que foren set, que havien quedat dels treballs passats, perquè els altres havien mort, els quals jo vaig veure llavors a Sevilla...

² Bartomeu Casaus, o de las Casas. *Historia de las Indias*. México.

kept in some sparse written items of news and also in the popular oral tradition, a fact much contested and doubted by some historians who considered it a legend or a local obsession, as in the case of Cesáreo Fernández Duro, among others.

This ambiguous situation was perpetuated in the academic area, until the teacher Antonio Rumeu de Armas, of the Real Academia Española, published, in 1944, a series of documents (letters, certificates, provisions, etc) that he had found in the Archive of Simancas and that referred to the preparation, in the city of Barcelona, of a fleet that was to undertake the second journey of Columbus to colonize the Indies.

To justify this lack of documentation in the archives and the administrative silence of the persons responsible for the city, a theory was developed saying that a royal order had been issued to separate Barcelona from those facts, since it wanted to attribute to the Castilian crown everything to do with colonization. This was the one that had been signed at the treaty of Alcàçovas with Portugal in 1479, about the rights of discovery and possession of the seas and occidental lands. Others considered it a manoeuver to achieve national unification from a Castilian perspective which at the same time contravened the rights and the freedoms of Catalonia as a sovereign nation.

In spite of this censorship, that fact could not be hidden completely, because there were witnesses who remembered it. One of these witnesses was the controversial Bartomeu de las Casas o Casaus, defender at all costs of the natives and of Columbus against the imperial power. In the *History of the Indies*², he informs us that

Admiral Columbus departed from Seville carrying the Indians, seven of them that remained from past works, because the others had died, which I then saw in Seville...

² Bartomeu Casaus, o de las Casas. *History of the Indies*. México.

Important testimoni, malgrat aparèixer la substitució censora de Barcelona per Sevilla, segons el procediment del qual ens ha parlat àmpliament l'investigador Jordi Bilbeny a *Brevíssima relació de la destrucció de la història*.³

Un altre testimoni seria el de Pere Màrtir d'Angleria, mestre dels cavallers de la cort. Ell, trobant-se a la ciutat comtal invitat pel cardenal Mendoza, va veure arribar i va conversar amb el mateix almirall Colom. Impressions que anotaria en una sèrie de cartes publicades amb el títol de *Opus Epistolarum*; en una de les quals, dirigida al confessor de la reina Isabel, Hernando de Talavera, declarava que

... el Rei i la Reina, a Barcelona, van fer seure davant seu Colom, que havia tornat d'aquell honorable viatge i el van declarar Almirall de la Mar Océana...

Gonzalo Fernández de Oviedo, a *Historia General y Natural de las Indias, islas i Tierra Firme del Mar Océano*, afirma que parla com a testimoni ocular, ja que era patge reial i company dels fills de l'almirall, i diu:

... i vaig veure venir l'Almirall Cristòfol Colom amb els primers indis que vingueren en el primer viatge de descobriment...⁵

Afegim les declaracions del fill del descobridor, Ferran Colom, que, a la biografia del seu pare, afirma:

³ Jordi Bilbeny. *Brevíssima relació de la destrucció de la història. La falsificació de la descoberta catalana d'Amèrica*. Editorial El Set-Ciències. Arenys de Mar, 1998

⁴ Pedro Màrtir de Angleria. *Opus Epistolarum*. Alcalá de Henares, 1530

⁵ Gonzalo Fernandez de Oviedo. *Historia general y natural de las Indias, islas y tierra firme del mar Océano*. Madrid, 1851

This is an important witness, in spite of the censored replacement of Barcelona for Seville, the procedure of which researcher Jordi Bilbeny explains in great depth in his *Short relation of the destruction of history*.³

Another witness was Pere Màrtir d'Angleria, teacher of the knights of the court. He, being in the city count as a guest of Cardinal Mendoza, saw the arrival of Columbus and then talked with him. Impressions that he then wrote down in a series of letters published under the title of *Opus Epistolarum*⁴; in one of which, sent to the confessor of Queen Isabel, Hernando de Talavera, he declared that

... the King and the Queen, in Barcelona, made Columbus sit before them, he who had come back from that honorable journey and they declared him Admiral of the Oceanic Sea...

Gonzalo Fernández de Oviedo, in *General and Natural History of the Indies, islands and land of the Oceanic Sea*, affirms that he speaks as an eyewitness, since he was a royal pageboy and friend of the sons of the admiral, and says:

... and I saw the arrival of Admiral Cristopher Columbus with the first Indians that came on the first journey of discovery...⁵

To that we can add the declarations of the son of the discoverer, Ferran Colom, who, in the biography of his father, affirms:

³ Jordi Bilbeny. *Brevíssima relació de la destrucció de la història. La falsificació de la descoberta catalana d'Amèrica*. Editorial El Set-Ciències. Arenys de Mar, 1998

⁴ Pedro Màrtir de Angleria. *Opus Epistolarum*. Alcalá de Henares, 1530

⁵ Gonzalo Fernandez de Oviedo. *Historia general y natural de las Indias, islas y tierra firme del mar Océano*. Madrid, 1851

... arribà a mitjans d'abril a Barcelona, havent fet saber abans a Ses Alteses el bon succés del seu viatge, del qual tingueren infinita alegria i content i com a home que tan gran servei els havia fet, manaren que fos solemnement rebut...

Diu Ferran Colom per primera i única vegada, que

... quan el Rei cavalcava per Barcelona, l'Almirall anava al seu costat i l'Infant Fortuna a l'altre, sent costum d'anar-hi només el dit Infant, que era parent molt pròxim del Rei...

Aquest és un detall important que trobem a la *Historia del Almirante don Cristóbal Colón*.⁶

Malgrat tot, aquests testimonis no van deixar de ser considerats com a merament esporàdics i anecdòtics, i no van ser estudiats amb la profunditat i conseqüències que mereixien. Cal sumar a aquests fets la recent aportació documental de Rumeu de Armas: carta dirigida a l'Alferes Major, comte de Cifuentes, del 23 de maig 1493; carta a Álvaro de Acosta, justícia de l'armada, del 24 de maig; la d'Alonso Martínez de Aguado, i la de Melchor Maldonado, del 30 de maig. Totes elles datades a la ciutat de Barcelona i relacionades amb els preparatius del segon viatge de colonització. Hi ha també les instruccions donades a Joanot Berard, datades el 23 de maig, i la carta dirigida a l'almirall Colom, en què els sobirans li notificaven que tenien en el seu poder el Diari de bitàcora per tal de fer-ne un trasllat o còpia, datada el 5 de setembre, a la mateixa ciutat de Barcelona.

Podríem afegir a aquests documents testimonials, la Relació o Rol dels pagaments fets als mariners del viatge de descoberta a la ciutat de Barcelona, datat el 16 de novembre de 1498 i trobat a l'Arxiu de la Casa d'Alba, que especifica:

⁶ Hernando Colón. *Historia del almirante don Cristóbal Colón*. Madrid, 1932

... he arrived in the middle of April in Barcelona, having previously let their Highnesses know the good results of his journey, of which they had infinite joy and happiness and as a man that so great service had made for them, they commanded that he was solemnly received...

Ferran Colom says for the first and only time, that

... when the King rode through Barcelona, the Admiral was on one side and prince Fortuna on the other, as was customary, he was a very close relative to the King...

This is an important detail that we find in the *History of Admiral Cristopher Columbus*.⁶

Despite everything, these witnesses were only considered as merely sporadic and anecdotal, and were not studied with the depth and consequences they deserved. It is necessary to add to these facts the recent documental contribution of Rumeu de Armas: letter addressed to the Second Lieutenant, earl of Cifuentes, of the 23 May 1493; letter to Álvaro de Acosta, justice of the navy, of the 24th May; that of Alonso Martínez de Aguado, and that of Melchor Maldonado, of the 30th May. All them dated in the city of Barcelona and related to the preparations on the second journey of colonization. There are also the instructions given to Joanot Berard, dated on 23 of May, and the letter addressed to Admiral Columbus, in which the sovereigns notified him that they had the Diary of bitacoras in their power in order to make a transfer or copy, dated on 5 September, in the city of Barcelona.

We might add to these testimonial documents, the Relation or Role of the payments made to the sailors on the journey of discovery in city of Barcelona, dated on the 16th November of 1498 and found in the Archive of the House of Alba, which specifies:

⁶ Hernando Colón. *Historia del almirante don Cristóbal Colón*. Madrid, 1932

... allà hi ha la gent que va rebre de mi diners, i allà hi ha els comptes dels senyors comptadors majors, els quals pagaran a aquesta gent a la tornada de les Índies el que se'ls devia, a més del que es va donar en préstec abans que hi anessin i la resta que van guanyar, reberen a Barcelona el maig...

Aquest document també ha estat objecte de la censura quant a l'autèntic nom dels tripulants.

Per acabar, a les cartes de l'almirall Colom, dirigides a la reina Isabel, consta, de la seva pròpia mà: "...Yo soy siervo de vuestra alteza. Las llaves de my voluntad yo se las di en Barcelona...", o bé "... yo me di en Barcelona, a V.A. sin desar de mi cosa y así, como fue el ánima, así fue la honra y hacienda..." que vindrien a reafirmar de manera solemne aquesta estada a la ciutat comtal.

Hi ha, al mateix temps, memòries documentals de cronistes catalans, no desconegudes tradicionalment: *Sumari, Index o Epítome dels admirables i nobilíssims títols de Catalunya* (1628) d'Andreu Bosch⁷; *Anales de Catalunya*, (1709) de Narcís Feliu de la Peña⁸, *Historia de Montserrat* (1726) de Pere Serra i Postius⁹, i altres.

També hi ha la Proclamación a la Catòlica Magestad Piadosa de Felipe IV el Grande, del 1640, dirigida al sobirà pel Consell de Cent de la ciutat, per tal de fer constar que

... els primers que plantaren la fe de Crist a les Índies Occidentals foren dotze sacerdots catalans, amb el Legat que envià el Sant Pare i els reis, de la mateixa nació. Els primers indis convertits que es presentaren als Reis Catòlics, es batejaren a Barcelona.

⁷ Andreu Bosch. *Sumari, index o epítome dels admirables y nobilíssims títols de Catalunya*. Perpinyà, 1628

⁸ Narcís Feliu de la Peña. *Anales de Catalunya*. Barcelona, 1709

⁹ Pere Serra i Postius. *Història de Montserrat*, 1726

... there are the people that received money of me, and there are the accounts of the senior accountants, which will pay to these people in their return from the Indies what was owed to them, besides what was given in loan before they went there and the rest that they earned, they received in Barcelona in May...

This document has also been subject to censorship regarding the authentic name of the crew members.

To finish, in the letters of Admiral Columbus, sent to Queen Isabel and written in his own hand: "...I am a servant of your highness. The keys of my will were given to you in Barcelona...", or "...I gave myself to you in Barcelona..." that would come to solemnly reaffirm this stay in the city.

There are also documental memories of Catalan chroniclers, not unknown traditionally: *Summary, Index or Epítome of the admirable and very noble titles of Catalonia* (1628) of Andreu Bosch⁷; *Anales of Catalonia*, (1709) of Narcís Feliu de la Peña⁸, *History of Montserrat* (1726) of Pere Serra i Postius⁹, and others.

There is also the Proclamación to the Catholic pious Majesty of Philip IV the Great, of 1640, sent to the sovereign by the Board of A Hundred of the city, in order to make evident that

... the first people who planted the faith of Christ in the Occidental Indies were twelve Catalan priests, with the Legate sent by the Pope and the kings, of the same nation. The first converted Indians were presented to the Catholic Kings, and were baptized in Barcelona.

⁷ Andreu Bosch. *Sumari, índex o epítome dels admirables y nobilíssims títols de Catalunya*. Perpinyà, 1628

⁸ Narcís Feliu de la Peña. *Anales de Catalunya*. Barcelona, 1709

⁹ Pere Serra i Postius. *Història de Montserrat*, 1726

L'arxiver Dídac de Monfar va recollir la notícia que posaria de manifest, junt amb el Memorial dels Consellers de Barcelona i coses notables succehidas en son temps, del 3 d'abril de 1493, que “es batejaren a la Seu sis indis portats de les Índies, sent padrins el rei i el príncep Joan...”. També se'ns diu que els primers indígenes portats per l'almirall Colom van ser batejats a la pila baptismal de la catedral de Barcelona. Els padrins van ser els sobirans i el príncep primogènit donà el nom de Joan d'Aragó a un d'ells, al qual va posar sota la seva custòdia el temps que va viure. El pare Quintanilla a Arquetipo de virtudes (Palerm, 1653) afirma que

el sirvent de Déu Cisneros fou qui, a Barcelona, va catequitzar set indis que portà Colom i que després foren batejats el 15 d'abril de 1493.

Tot això es contradiu amb les cròniques oficials que estableixen que aquests indis van ser batejats a l'església de Guadalupe, el 1497.¹⁰

Aquests indígenes arribats a Barcelona, van ser posats per l'almirall, sota la tutela de les persones que l'havien acompanyat. Un d'ells va ser posat sota la tutela del pare de Bartomeu de las Casas, o Casaus. Aquest indi el va criar amb el seu fill, i li deuria inculcar aquell amor que sempre Las Casas va tenir per ells. Més tard, la reina Isabel va decretar que fossin tornats a la seva terra de naixença, coincidint amb la destitució de l'almirall pel comanador d'Alcàntara, Nicolás de Ovando.

El cronista Gonzalo Fernández de Oviedo va ser testimoni també de dites cerimònies religioses mentre es trobava a la cort de Barcelona, dient que

¹⁰ Diego Monfart. *Catálogo memorial dels concellers de Barcelona y cosas notable succehidas en son temps*. Madrid, 1892

The archivist Dídac de Monfar gathered the news and brought to light, together with the Memorial of the Counselors of Barcelona and remarkable things that happened in his time, of the 3 April of 1493, that “six Indians from the Indies were baptized in the cathedral, their godfathers being the king and prince Joan...” We are also told that the first natives brought by Admiral Columbus were baptized in the baptismal fount of the cathedral of Barcelona. The godfathers were the sovereigns and the first-born prince named one of them Joan of Aragon, who he put under his custody for the time that lived. The father Quintanilla in *Arquetipo of virtudes* (Palermo, 1653) affirms that

the servant of God Cisneros was that one who, in Barcelona, catechized seven Indians that Columbus had brought back and that were afterwards baptized on the 15th April of 1493.

All of this contradicts the official chronicles that establish that these Indians were baptized in the church of Guadeloupe, in 1497.¹⁰

These natives once arrived in Barcelona, were put by the admiral, under the protection of the persons who had accompanied him. One of them was put under the protection of the father of Bartomeu de las Casas o Casaus. This Indian was raised with his son, and would have been filled with the love that Las Casas always had for them. Later, Queen Isabel decreed that they be taken back to their land of birth, coinciding with the substitution of the admiral by the commander of Alcàntara, Nicolás de Ovando.

The chronicler Gonzalo Fernández de Oviedo was a witness also of these religious ceremonies while he was in the court of Barcelona, saying that

¹⁰ Diego Monfar. *Catálogo memorial dels concellers de Barcelona y cosas notable sucehidas en son temps*. Madrid, 1892

... sis indis arribaren amb el primer Almirall a la cort de Barcelona... i ells per sa pròpia voluntat o aconsellats, demanaren el baptisme, i els Catòlics Reis per sa clemència manaren fossin batejats; i juntament amb ses Alteses, el Sereníssim príncep don Joan, el seu primogènit i hereu, foren els seus padrins... I a un indi que era el més principal d'ells, anomenaren Ferran d'Aragó, el qual era natural de l'illa Espanyola i parent del rei o cacic Goacaganari. I a un altre anomenaren don Joan de Castella, i als altres els donaren altres noms, com ells demanaren, o els seus padrins acordaren que se'ls donés, conforme a l'església Catòlica...

Concloes aquestes cerimònies, ressaltava també el fet que consti que l'almirall Colom fos acompanyat per diversos cortesans principals "...com a home generós i d'Estat..." a la seva *posada*, a la mateixa ciutat comtal. Interpretem, i podem demostrar, que *posada* era sinònim de casa pròpia, malgrat que mai ha constatat que així fos en cap història, ans al contrari.

El més notori d'aquesta exposició testimonial, seria l'edició feta a Barcelona de la Carta de Colom anunciant la descoberta d'un Nou Món, datada el 15 de febrer de 1493, i dirigida a diversos funcionaris de la cort. Aquesta Carta va ser impresa pel prevere de l'església del Pi, Pere Posa, que tenia la seva impremta al carrer de la Boqueria, tocant a l'esmentada església.

Creiem que l'original de dita carta fou imprès en català, encara que mai s'ha pogut trobar ni un sol exemplar. Malgrat tot, tenim testimoni que va existir gràcies al registre de la Biblioteca Colombina, creada pel fill de l'almirall, Ferran Colom. En el registre consta: "...Carta enviada al escribano de ración, 1493. En catalán, reg. 4643". A Estrasburg es va fer una edició de la Carta el 1497, en versió alemanya on consta que era "traduïda del català i del llatí" (però no consta el castellà).

La traducció llatina va ser feta per Leandre de Coscó, clergue i comanador d'Ossera, que era cambrer del

... six Indians arrived with the first Admiral in the court of Barcelona... and by their own will or advised, asked for baptism, and the Catholics Kings by their clemency ordered for them to be baptized; and together with their Highnesses, the prince Joan, their first-born and heir, were their godfathers... And to one Indian that was the most important of them, they named Ferran d'Aragó, who was from the island called Espanyola and relative of the king or cacique Goacanagarí. And they called another one, don Joan de Castella, and other names were given to the other ones, either how what they asked for, or what their godfathers agreed to give them, according to the Catholic church...

Once these ceremonies had concluded, the fact stands out that Admiral Columbus was accompanied to his inn by several chief courtiers in the same city "... as a man generous and of State..." We interpret, and can prove that the word inn was in fact a synonym for own house, even though it has never been stated as so in any story, but rather quite the contrary.

The most notorious fact of this testimonial exposure would be the edition made in Barcelona of the letter of Colombus announcing the discovery of a New World, dated on the 15th February of 1493, and sent to several civil servants of the court. This Letter was printed by the presbyter of the church of the Pine, Pere Posa, who had his printing place in the street Boqueria, next to the mentioned church.

We believe that the original of this letter was printed in Catalan, although no copy has ever been found. Despite everything, we have proved it existed thanks to the records of the Colombina Library, created by the son of the admiral, Ferran Colom. In the records it is evident: "... Letter sent to the scribe, 1493. In catalán, register. 4643". In Strasburg an edition of the Letter was made in 1497 in German where it is stated that it "was translated from Catalan and from Latin" (but Castilian is not stated).

cardenal Roderic de Borja, futur papa Alexandre VI. A Coscó li havia enviat la carta el seu cosí Gabriel Sanchís, tresorer de la Corona d'Aragó.

A Barcelona es van rebre les Butlles Alexandrines sobre la legitimació de la possessió de les terres descobertes, a fi que fossin cristianitzades. Bernardino de Carvajal, bisbe de Cartagena, fou el procurador a Roma. Alexandre VI va enviar primer la *Inter Caetera*, el 3 de maig de 1493, concedint als Reis Catòlics les terres descobertes. Aquests ho comunicaren a l'almirall, que es trobava a Barcelona, preparant l'armada del segon viatge, segons consta.

... Ya sabeys como obramos ynviado a Roma, por una Bula sobresto de las yslas e Tierra que abeys descubierto y esta por descubrir; agora Nos es venida, e vos ymbiamos un traslado della abtorizado. Viene como cumple...

Després, seguirien altres com l'*Inter Caetera II*, l'*Eximie devotionis*, la *Piuis fidelium* i la *Dudum siguidem*, amb la finalitat de definir les demarcacions espanyoles i les lusitanes, la cristianització dels infidels o altres ministeris.

També a Barcelona, l'almirall Colom va donar el *Diari de navegació*, que resumia la via feta fins la terra nova i permetia conèixer una nova ruta per al comerç. Una carta de la reina Isabel expressa i testimonia que

... Con este correo os envio un treslado del libro que acá dejasteis, el cual ha tardado tanto porque se escribiese secretamente para que estos que están aquí de Portugal ni otro alguno no supiese dello...De Barcelona, a cinco días del mes de setiembre de noventa y tres años. Yo la Reina. Por mandado de la Reina. Juan de la Parra...

The Latin translation was made by Leandre de Coscó, clergyman and commander of Ossera, which was a waiter of the cardinal Roderic de Borja, future Pope Alexandre VI. The letter had been sent to Coscó by his cousin Gabriel Sanchís, treasurer of the Crown of Aragón.

The Alexandrian papal bulls about the legitimisation of the possession of the discovered lands were received in Barcelona, so that they could be christianized. Bernardino de Carvajal, bishop of Cartagena, was the procurator in Rome. Alexandre VI sent first the *Inter Caetera*, the 3 May of 1493, granting the Catholic Kings the discovered lands. They communicated this to the admiral, who was in Barcelona, preparing the navy for the second journey, as is stated.

... You know that we had sent for a Papal Bull to Rome regarding the islands and lands that you have discovered and that have yet to be discovered. Such bull has come and we have sent you a translation of the authorisation.

Afterwards, others followed such as the *Inter Caetera II*, the *Eximie devotionis*, the *Piūs fidelium* and the *Dudum siguidem*, in order to describe the Spanish and Portuguese demarcations, the Christianization of the unbelievers or other ministries.

Also in Barcelona, Admiral Columbus gave over the navigation logbook summarizing the way to the new world and the knowledge of a new trade route. A letter from Queen Isabel expresses and shows that

... with this mail I send you the copy of the book you left here, the reason it took so long is because it was written secretly so those from Portugal who are here and others would not know about it. Barcelona. Fifth day of September of the year ninety three. Me the Queen. Under the orders of the Queen. Juan de la Parra...

Era la joia secreta de l'almirall Colom, que oferia als sobirans. Sabem, doncs, que se'n va fer una còpia i que l'original, que s'hauria d'haver guardat als arxius reials, s'ha perdut o ha desaparegut.

2. Segon Viatge de Colom

Arribat Colom a Barcelona, tot seguit va començar a preparar una flota per realitzar un segon viatge amb la finalitat de colonitzar els nous territoris descoberts. Per aquest motiu, va ser necessari un intens treball administratiu des de la ciutat, en què es van veure implicats, a part dels sobirans, la Casa de Contractació o Llotja de Mar, que tenia una experiència de segles en aquesta tasca i, probablement també, les drassanes.

La Llotja de Mar, que té els orígens en el Col·legi de Mercaders i en el Consolat de Mar, va ser la primera llotja de la península. La de Mallorca data de l'any 1412 i la de València, del 1498. El Consolat de Mar havia nascut d'un privilegi donat per Jaume I, el 17 de setembre de 1266, a la ciutat i al Consell Municipal per poder designar cònsols per a Síria i Egipte. Després, el privilegi seria renovat per Pere III i creat un tribunal conegut com a Col·legi de Mercaders, per exercir de tribunal mercantil, que es reunia a la Casa de Mar o Llotja.

El 1339 el Consell Municipal va comprar una casa que hi havia a la plaça dels Canvis, vora la platja, per fundar la Casa de Contractació o Llotja. En aquesta Llotja es van redactar les primeres lleis del comerç marítim, avalades pels costums antics i que van servir de norma durant molt temps a totes les nacions. Es tracta del Llibre del Consolat de Mar. A la capella de dita Llotja es van conservar les restes del cèlebre almirall Pere de Montcada, que en va ser mecenes i procurador.

Posteriorment, i a causa del desplaçament del comerç marítim vers l'Atlàntic, aquesta Llotja fou subs-

It was the the secret jewel from Admiral Columbus that was offered to the sovereigns. We know that a copy was made and that the original, which should have been kept in the royal archives got lost or it has disappeared.

2. Second Journey of Columbus

After the arrival of Columbus in Barcelona, he soon started to prepare a fleet to carry out a second journey in order to colonize newly discovered territories. For this reason intense administrative work was needed involving, on behalf of the sovereigns, the House of Recruitment or fish Market that had centuries long experience in this task and, probably also, the shipyards.

The Exchange, that has its origins in the School of Merchants and in the Sea consulate, was the main exchange on the peninsula. The one in Mallorca dates from the year 1412 and the one in Valencia from 1498. The Sea Consulate had originated from a privilege given by Jaume I, on 17 September of 1266, to the city and to the Town Council to be able to designate consuls for Syria and Egypt. Afterwards, the privilege would be renewed by Pere III and a new court was created known as the School of Merchants, to practise as a mercantile court, which met in the House of Sea or the Exchange.

In 1339 the Town Council bought a house situated in Canvis square, near the beach, to found the House of Recruitment or Exchange. In this Exchange were written the first laws of maritime trade, guaranteed by the ancient customs and were used as rules for a long time by all nations. It is the Book of the Sea Consulate. In the chapel of this building the remains of the famous admiral Pere de Montcada were preserved, of which he was patron and procurator.

Later on, and due to the displacement of the maritime trade towards the Atlàntic, this Market was subs-

tituïda per la Casa de Contractació de Sevilla, amb la intenció de desviar aquest comerç cap a la Corona espanyola. Aquest desplaçament, juntament amb el tancament de les rutes orientals, va provocar la decadència comercial de la ciutat de Barcelona. Decadència que no se superaria fins l'època de Carles III.

Sevilla va desplaçar Barcelona i va passar a ser el port oficial de sortida a les Índies i, també, d'entrada de les mercaderies i de duana dels negocis d'ultramar. Hi ha constància documental de la designació de dos funcionaris reials, Sanxo Matienzo i Francesc Pinelo, encarregats de buscar un lloc adient a Sevilla per fundar-hi aquesta casa. Segons es pot apreciar en una carta, datada el 18 de març de 1503,

... a Sevilla, visitaren les drassanes, que no els convenceren per ser un lloc humit i amb perill de crescudes fluvials, i després anaren a la casa dels almiralls, darrera l'Alcàsser Vell, i els va semblar el millor lloc...

Segons Bofarull, la Casa de Contractació de Sevilla es va crear el 1535, en una data molt posterior al descobriment i primera colonització de les Índies, coincidint amb l'època en què l'almirall Colom ja havia perdut la governació i el càrrec de virrei.

Tot el que hem exposat ens duu a pensar que les primeres expedicions van organitzades des de Barcelona, on ja existien unes Drassanes i una Llotja, on hi havia coneguts i experts mestres d'aixa, com Arnau Romeu, Bernat Llovera, Bernat May o Pere Massanet, citats per Lluís Almerich a Barcelona y el mar.¹¹

A Sevilla, el cap de l'organització d'aquestes empreses nàutiques va ser un expert en equipaments navals, tot i que ardiaca d'ofici, en Joan de Fonseca, germà del bisbe de Santiago, Alfons de Fonseca. Home poderós a la cort

¹¹ Lluís Almerich. *Barcelona y el mar*. Barcelona, 1945

tituted for the House of Recruitment of Seville, with the intention of diverting this trade towards the Spanish Crown. This displacement, together with the closing of the oriental routes, provoked the commercial decadence of the city of Barcelona. This decline would not finish until the reign of Carles III.

Seville overtook Barcelona and became the official departure port to the Indies and, also, of entry of merchandise and of customs dues from the overseas trade. There is documental evidence of the designation of two royal civil servants, Sanxo Matienzo and Francesc Pinelo, in charge of finding a suitable place in Seville to set up this house as can be appreciated in a letter, dated on the 18th March of 1503,

... in Seville, they visited the shipyards, which did not convince them for being a humid place and with danger of flooding, and they went afterwards to the house of the admirals, behind the Old Fortress, and it seemed a better place to them...

According to Bofarull, the House of Recruitment of Seville was created in 1535, well after the discovery and first colonization of the Indies, coinciding with the period in which Columbus had already lost the governorship and the post of viceroy.

All what we have said up until this point makes us think that the first expeditions were organized from Barcelona, where there were already Shipyards and an Exchange, and where there were well-known and expert shipbuilders, like Arnau Romeu, Bernat Llovera, Bernat May or Pere Massanet, as quoted by Lluís Almerich in Barcelona and the sea¹¹.

In Seville, the head of the organization of these nautical companies was an expert in naval equipment, even though he was an archdeacon, Joan de Fonseca, brother

¹¹ Lluís Almerich. *Barcelona y el mar*. Barcelona, 1945

d'Enric IV de Castella seria, posteriorment, designat bisbe de Badajoz i de Sevilla. Fonseca sempre es va mostrar escàs en la seva ajuda al descobridor i li minvà els poders, donant llicències als seus aliats. Segons ens assabenta el jesuïta Fidel Fita, Joan de Fonseca, curiosament, havia rebut les ordes religioses a la capella de Sant Bartomeu de la catedral de Barcelona, el 2 de març de 1493, de mans de Berenguer de Sos, arquebisbe de Torres, a Sardenya.

Malgrat la presència a Barcelona de l'almirall Colom i de l'ardiaca Fonseca, preparant la segona expedició colombina, és notori l'interès dels cronistes oficials a desplaçar aquests esdeveniments fora de la Corona d'Aragó.

A les cròniques, es va substituint Barcelona per Sevilla, tal com podem observar en diverses cartes: cartes dels reis a Francisco Pinelo, jurat de la ciutat de Sevilla, en què li ordenen que pagui les naus i caravel·les que hom hagi de comprar o noliejat per enviar a les Índies; carta dels reis a Berard, que és a Sevilla, encomanant-li que compri i equipi una nau de 100 o 200 tones, que rebrà i pagarà l'almirall Colom; carta dels reis a Colom i a Fonseca, prohibint que a l'armada que s'està preparant per al segon viatge, hi vagin naus o persones sense llicència reial. Tot plegat és inversemblant perquè, segons en Rumeu de Armas, la Casa de Contractación de Sevilla no existia.

Al port de Barcelona, es van ultimar els detalls de la segona navegació. El 1474 s'havia col·locat la primera pedra del moll de Barcelona i aquesta va ser segellada amb el senyal de la creu, d'aquí el nom de Moll de la Santa Creu. Una crònica local ens dóna detalls de la sortida de l'almirall d'aquest port, proveït de tota classe de coses

... amb naus armades d'artilleria, amb queviures, amb bescuit, amb vi, blat, farina, oli, vinagre, formatges, llavors, eines, eugues i alguns cavalls, gallines i altres coses de les que allà podrien multiplicar-se i aprofitar-se. Portaven moltes arques

of the bishop of Santiago, Alfons de Fonseca. A powerful man in the court of Enric IV of Castella he later became bishop of Badajoz and of Seville. Fonseca was always scarce in his help to the discoverer and he diminished his powers, giving licenses to his allies. As the Jesuit Fidel Fita informs, Joan de Fonseca, curiously, had received his religious orders in the chapel of Sant Bartomeu of the cathedral of Barcelona, on 2 March of 1493, at the hands of Berenguer de Sos, archbishop of Torres.

In spite of the presence in Barcelona of Admiral Columbus and of the archdeacon Fonseca in the preparation of the second colombine expedition, the desires of the official chroniclers in moving these events out of the Crown of Aragó is notorious.

In the chronicles, Barcelona keeps on being substituted for Seville, as we can observe in several letters: letters from the kings to Francisco Pinelo, jury of the city of Seville, in which he order him to pay the ships and caravels that one has to buy or to charter for setting to the Indies; letter of the kings to Berard, who is in Seville, ordering him to buy and equip a ship of 100 or 200 tons, that admiral Columbus will receive and pay for; letter from the kings to Columbus and to Fonseca, forbidding persons or vessels without a royal license in joining the armada that is being prepared for the second journey. The whole thing is improbable because, according to Rumeu de Armas, the House of Recruitment of Seville did not exist.

In the port of Barcelona, the details of the second voyage were finished. In 1474 the first stone of the new dock of Barcelona had been placed and it was sealed with the sign of the cross, which is why it is called the Dock of the Holy cross. A local chronicle gives us details of the departure of the admiral from this port, supplied with all types of things

... with ships armed with artillery, with food, with cake, with wine, flour, oil, vinegar, cheeses, seeds, tools, mares and some stallions, hens and other

de rescats i mercaderies gracioses per donar als indígenes de part dels reis, i per canviar, que en diuen rescatar, per or i altres riqueses de què les Índies tinguessin. Arribaren 1500 homes, 20 a cavall, els altres peons. Vingué molta gent treballadora del camp per treballar, llaurar i cavar... alguns oficials, la major part anava amb les seves armes per lluitar donat el cas. Entre els qui eren cavallers, majorment de Sevilla, altres persones principals i alguns de la casa reial: Joan d'Oluja, misser Guerau, Pere Navarro, Alfons d'Hoje-da, Antoni de Torres, capità de la flota; Dídac Marquet, *veedor*; Pere de Villacurta, tresorer reial; Alfons de Vallès, capità; Pere de Casaus o de las Casas, Francesc de Prenyanosa, capità; Alfons Ortís, Alfons Malavert.

Afegiríem, per més coneguts: Pere Bertran Margarit, capità; Bernat Boil, vicari apostòlic d'Índies, legat del papa i frare de Montserrat; el doctor Chanca, físic de la princesa de Portugal, filla dels reis; Miquel Ballester, designat alcalde de La Isabela; Pere de Terre Ros, lloctinent de l'almirall; Pere Comes, Francesc Bardi, Joan de Casanova, Miquel Muliart, i altres.

3. Primer viatge de descoberta

Tornant al primer viatge de l'Almirall Colom, que creiem seria des de les costes catalanes, analitzarem el contracte o *Capitulacions* fetes amb els sobirans, que acabaven de guanyar la ciutat musulmana de Granada.

Aquestes *Capitulacions* van ser redactades i signades, en nom dels Reis Catòlics, pel secretari del rei Ferran, Joan de Coloma, a favor de les peticions de Colom. Van ser registrades a la Cancelleria d'Aragó i són a Barcelona. Allà es conservaria sempre una còpia notarial donat que l'original fou lliurat al mateix almirall. Aquest fet ha desconcertat aquells historiadors que pretenien desplaçar aquestes negociacions fora del territori de la Corona

things which could reproduce and which they would be able to take advantage of. They took many chests full of ransoms and merchandises to give to the natives on behalf of the kings, and to exchange for gold and other wealth the Indians might have. 1500 men arrived, 20 on horseback and the others laborers. Many people went to work the fields, to plow and to dig.. some officers, most of them went with their own weapons arms to fight given the case. Among the officers there were knights from Seville, other important persons and some of the royal house: Joan d'Oluja, Guerau, Pere Navarro, Alfons d'Hojeda, Antoni de Torres, captain of the fleet; Dídac Marquet, veedor; Pere de Villacurta, royal treasurer; Alfons de Vallès, captain; Pere de Casaus or de las Casas, Francesc de Prenyanosa, captain; Alfons Ortís, Alfons Malavert.

We would add, as boimg better known: Pere Bertran Margarit, captain; Bernat Boil, apostolic vicar of the Indies, legate of the Pope and friar of Montserrat; doctor Chanca, physicist of the princess of Portugal, daughter of the kings; Miquel Ballester, designated mayor of La Isabela; Pere de Terre Ros, lieutenant of the admiral; Pere Comes, Francesc Bardi, Joan de Casanova, Miquel Muliart, and others.

3. First journey of discovery

Going back to the first journey of Admiral Columbus, which we believe was from Catalan shores, we will analyze the contract or *Capitulacions* made with the sovereigns, who had just conquered the Muslim city of Granada.

These *Capitulacions* were written up and signed, in the name of the Catholic Kings, by the secretary of King Ferdinand, Joan de Coloma, in favor of the requests of Columbus. They were registered in the Chancellery of Aragón and they are in Barcelona. A notarial copy would

d'Aragó. Oficialment, consta que dites *Capitulacions* van ser signades en un campament als afores de la ciutat de Granada. Tal vegada, amb la intenció de donar un caràcter provisional i transitori (per si calgués que en algun moment perdessin la validesa jurídica), fora de la jurisdicció catalnoaragonesa. De manera semblant, l'almirall Colom va signar la concòrdia amb els seus oponents de l'illa Espanyola a la seva nau, en lloc de fer-ho a terra, on exercia de virrei i governador general.

La sortida del primer viatge es fa des de la vila de Pals, *vila del comte de Miranda* segons el cronista de Felip II, Antonio de Herrera. En el simposi de Pals de 1996 ja vam explicar detalladament que estava ubicada al comtat d'Empúries, on radicaven els Yáñez Pinzón i els Niño.¹²

La nau capitana descobridora va ser la Santa Maria, coneguda anteriorment com *La Gallega*, nau que, curiosament, també localitzem a Barcelona quan, després de la guerra civil de Catalunya, va ser venuda a Bernat Spital per 615 lliures pels vassalls de Joan de Calàbria que, com sabem, eren els catalans vençuts a les capitulacions de Pedralbes. Aquesta nau va ser objecte d'un curiós plet entre els germans Menaut i Gracià de Guerri, capitans, i la Generalitat de Catalunya. Menaut de Guerri, després de la guerra, es va fortificar al castell d'Eramprunyà (Gavà), que havia estat de Jaume March, i no volia capitular fins que no li fos lliurada dita nau com a compensació dels serveis fets a la Generalitat de Catalunya en el transcurs del conflicte mantingut a favor del príncep de Viana i en contra de Joan d'Aragó i de Navarra, pare del futur rei Ferran el Catòlic. Requesens des Soler va ser el negociador i va prometre a Menaut de Guerri que li lliuraria tan bon punt arribés a Sicília. Però els còsols de la ciutat s'hi van oposar pel temor que la fes servir per al cors, com el seu germà Gracià de Guerri, rebel i exiliat a França, que es dedicava a atacar

¹² *Primer simposi colomí de Pals*, Agost-desembre 1996 Torre de les Hores, núm.7. Pals, 1996

always be preserved there given that the original was given to the admiral himself. This fact has disconcerted those historians who intended to move these negotiations out of the territory of the Crown of Aragon. Officially, it is evident that these *Capitulacions* were signed in a camp on the outskirts of the city of Granada. Perhaps, with the intention of giving a provisional and transitory character out of the catalnoaragonese jurisdiction (just in case they needed to lose its judicial validity at some point). In a similar way, Admiral Columbus signed the peace agreement with his opponents on the island of Española on board ship, instead of signing it on land, where he was viceroy and governor general.

The first journey departed from the town of Pals, *town of the earl of Miranda* according to the chronicler of Felip II, Antonio de Herrera. In the symposium of Pals in 1996, we explained in detail that it was placed in the county of Empúries, where Yáñez Pinzón and the Niño lay.¹²

Columbus' ship was the Santa Maria, formerly known as *La Gallega*, a ship that, curiously, we also locate in Barcelona when, after the civil war of Catalonia, it was sold to Bernat Spital for 615 pounds by the vassals of Joan de Calàbria who, as we know, were the Catalans defeated in the capitulations of Pedralbes. This ship was an object of a curious lawsuit between the brothers Menaut i Gracià of Guerri, captains, and the Generalitat de Catalunya. Menaut de Guerri, after the war, holed up in the castle of Eramprunyà (Gavà), that had once belonged to Jaume March, did not want to surrender until this ship was given to him as a compensation for the services made to the Generalitat de Catalunya in the course of the conflict sustained in favor of the prince of Viana and against Joan d'Aragó and of Navarra, father of the future king Fernando the Catholic. Requesens des Soler was the negotiator and promised to Menaut de Guerri that he

¹² *Primer simposi colomí de Pals*, Agost-desembre 1996 Torre de les Hores, núm.7. Pals ,1996

les costes catalanes sota la bandera de Renat d'Anjou, junt amb altres dissidents, com el comte de Pallars, conestable de Catalunya, que no havien volgut capitular.

Els germans Menaut i Gracià de Guerri van lluitar durant molt temps a favor de la causa de la Generalitat Catalana i van ser apreciats pels sobirans dels quals foren vassalls, com Pere de Portugal, rei dels catalans. D'aquest rei es conserva una carta signada de la seva pròpia mà, en què expressa el sentiment en saber l'empresonament de Gracià:

Lo Rey. Menaud de Guerri. feel nostre. Rebuda havem vra letra/ e vist lo contengut en/ aquella al primer vos responem que molt/ nos desplaui la preso del vre frare/ pero tals son los actes de la guerra quant perdre quant guanyar totes coses han/ son remey excepta la mort... Dada en Barcelona a V. dies del mes de Novembre del any Mil CCCCLXIII.

4. Tercer i quart viatges de Colom

Possiblement, el tercer viatge va partir de Barcelona. Sabem que es va emportar uns familiars seus, en Joan Antoni Colom i l'Andreu Colom, i va equipar sis naus amb 300 homes, que van sortir el 30 de maig de 1498.

Després d'arribar a l'illa Espanyola, on va haver de fer front a un intent de rebel·lió, va ser acusat de rebel i de voler traïr la Corona. Els sobirans van enviar el comandador Ovando, perquè substituís Colom en la governació. L'almirall va ser pres pel fiscal Francesc de Bobadilla, juntament amb els seus germans, i portat emmanillat a la Península. Consta que va arribar a Cadis, on el capità de la nau, Alfons de Vallès, li va facilitar que enviés secretament unes cartes als seus coneguts, abans de desembarcar. L'almirall Colom va escriure llavors una carta a Joana de Torres i d'Agramunt, germana del seu capità Antoni de Torres, que es trobava a la cort com a dida del

would give the ship to him as soon as he arrived in Sicily. But the consuls of the city opposed it out of fear that he would use it for the Corsicans, as his brother Gracià of Guerri did, a rebel and exiled in France, and who dedicated himself to attacking the Catalan coasts under the flag of Renat of Anjou, together with other exiles, like the earl of Pallars, who had not wanted to surrender.

The brothers Menaut i Gracià of Guerri struggled for a lot of time in favor of the cause of the Generalitat Catalana and were appreciated by the sovereigns of whom they were vassals, as Pere of Portugal, king of the Catalans. A letter from this king, written in his own hand has been kept, and in it, he expresses his sadness when knowing of the imprisonment of Gracià:

I king. Menaud de Guerra, our vassal. Received your letter/ seen what happened/ and we answered that it greatly displeases us/ the imprisonment of the friar/ but such are the acts of the war whether you lose or win/ everything has a solution except death... Dated in Barcelona in V days of the month of November of the year Thousand CCCCLXIII.

4. Third and fourth journeys of Columbus

Possibly, the third journey departed from Barcelona. We know Columbus took some relatives, Joan Antoni Colom and Andreu Colom, and he equipped six ships with 300 men, that departed on 30th May 1498.

After arriving to the island of Española, where Columbus had to face a rebellion attempt, he was accused of rebellion and of wanting to betray the Crown. The sovereigns sent the commander Ovando, to substitute Columbus as governor. The admiral was taken by the public prosecutor Francesc de Bobadilla, together with his brothers, and brought to the Peninsula handcuffed. It is evident that he arrived at Cadis, where the captain of the

príncep Joan. Joana de Torres i d'Agramunt era filla dels cambrers reials Margarida d'Agramunt i Dídac de Torres. Margarida d'Agramunt, molt amiga del Descobridor, l'havia avalat a la cort reial.

Els reis, des de València, van manar deslliurar el Descobridor el 14 de març de 1500. Però existeix la tradició, encara que no documentada, que aquella nau en què Colom retornà pres, anomenada S'Antiga, va atracar al Port Vell de Barcelona. I, des d'allà, un agutzil de la ciutat el va portar a la presó comuna. Aquesta presó estava llavors tocant a una de les portes de la ciutat, l'anomenada de Santa Eulàlia, resguardada per dues torres en què se solia col·locar la bandera de Santa Eulàlia quan es cridava a sometent.

Per al darrer viatge, conegut com *Alt Viatge de l'Almirall Colom*, sabem que va comprar quatre naus de gàbia i va contractar 140 homes perquè l'acompanyessin a descobrir el pas, en el continent descobert, que li permetés seguir la ruta vers l'orient i poder fer la volta al món. L'acompanyaven el seu germà Bartomeu i el seu fill Ferran, que només tenia tretze anys. Els cronistes, censurats, dubten a dir si va sortir de Cadis o de Sevilla amb els seus aparells i els seus somnis. El que sabem és que va ser un viatge fatídic del qual tornaria esgotat al lloc de partida.

5. Conclusions

Si fem un resum del que s'ha exposat, veurem que:

1. A Barcelona es van redactar i arxivar les *Capitulacions*
2. A Barcelona es va organitzar la sortida de descobriment
3. A Barcelona es va tornar després del descobriment
4. A Barcelona es va editar la primera carta anunciant la descoberta

ship, Alfons de Vallès, allowed him to secretly send some letters to friends before disembarking. Admiral Columbus then wrote a letter to Joana de Torres i d'Agramunt, sister of captain Antoni de Torres, who was in the court as a wet nurse of prince Joan. Joana de Torres i d'Agramunt was a daughter of the royal waiters Marguerite of Agramunt and Dídac de Torres. Marguerite of Agramunt a good friend of the Discoverer, had guaranteed him in the royal court.

The kings, from Valencia, went to free the Discoverer on the 14th March of 1500. But there is also the tradition although not documented, that the ship in which Columbus returned as a prisoner and called s'Antiga, landed in the Port of Barcelona. And, from there, a bailiff of the city took Columbus to the common prison. This prison was at that time next to one of the doors of the city, named Santa Eulàlia; this door was protected by two towers in which the flag of Santa Eulàlia used to be placed when the city was called to arms.

For the last journey, known as the *High Journey of Admiral Columbus*, we know that he bought four ships and he hired 140 men to accompany him to discoverer the way, in the new continent, that would allow him to follow the route to the Orient and to be able to go around the world. With him went his brother Bartomeu and his son Ferran, who was only thirteen years old. The chroniclers, censored, doubt in saying whether he departed from Cadis or from Seville with his ships and his dreams. What we do know is that it was a fateful journey from which he returned exhausted to the place of departure.

5. Conclusions

If we make a summary we will see that:

1. The *Capitulacions* were written and filed in Barcelona

5. A Barcelona es va sortir vers el descobriment amb la bandera de la Santa Creu
6. A Barcelona es van batejar els primers indígenes
7. A Barcelona es va cantar el *Te Deum Laudamus*
8. A Barcelona es van pagar els sous dels mariners del primer viatge
9. A Barcelona el mestre racional de Catalunya-Aragó va prestar 17.000 ducats
10. A Barcelona es van rebre les Butlles del papa Alexandre VI
11. A Barcelona es va fer la divisió de la Terra
12. A Barcelona va ser cridat a consulta el cartògraf Jaume Ferrer
13. A Barcelona va venir el cardenal Pere González de Mendoza, ideòleg de la unió peninsular
14. A Barcelona era Bartomeu de Las Casas o Casaus
15. A Barcelona era Pere Màrtir d'Angleria, cronista de la cort reial
16. A Barcelona era Gonzalo Fernández de Oviedo, cronista d'Índies
17. A Barcelona hi havia la nau capitana *La Gallega* o *Santa Maria*
18. A Barcelona hi havia la Casa de Contractació més antiga del món
19. A Barcelona hi havia les drassanes amb experts mestres d'aixa
20. A Barcelona es va organitzar el segon viatge de colonització
21. De Barcelona va sortir el legat apostòlic vers les Índies
22. De Barcelona va sortir el capità general de l'armada, de l'orde de Sant Jaume, Pere Bertran Margarit
23. De Barcelona va sortir el primer cronista dels indis, Ramon Paner
24. A Barcelona va ser designat cap de la Casa de Contractació, l'ardiaca Joan de Fonseca

2. The departure for the voyage of discovery was organized in Barcelona
3. After the discovery they returned to Barcelona
4. The first letter announcing the discovery was edited in Barcelona
5. The departure from Barcelona towards the new world was made under the flag of the Holy Cross
6. The first natives were baptized in Barcelona
7. *The Te Deum Laudamus* was sung in Barcelona
8. The salaries of the sailors on the first journey were paid in Barcelona
9. The rational master of Catalonia-Aragon loaned 17.000 ducats in Barcelona
10. The papal bulls of Pope Alexandre VI were received in Barcelona
11. The division of the Earth was made in Barcelona
12. The cartographer Jaume Ferrer was called for consultation in Barcelona
13. The cardinal Pere González de Mendoza, ideologist of the peninsular union, came to Barcelona
14. Bartomeu de Las Casas o Casaus was in Barcelona
15. Pere Màrtir d'Angleria, chronicler of the royal court, was in Barcelona
16. Gonzalo Fernández de Oviedo chronicler of the Indiss, was in Barcelona
17. The ship *La Gallega* or *Santa Maria* was in Barcelona
18. The oldest House of Recruitment of the world was in Barcelona
19. The shipyards with master ship builders were in Barcelona
20. The second journey of colonization was organized in Barcelona
21. The apostolic legate departed towards the Indies from Barcelona
22. The general captain of the navy, of the order of Sant Jaume, Pere Bertran Margarit, came from Barcelona

25. De Barcelona van sortir els fundadors de la Casa de Contractació de Sevilla
26. A Barcelona es va fer lliurament del Diari de navegació
27. A Barcelona tenia *posada* o casa l'Almirall Colom
28. A Barcelona es van designar patges del príncep Joan, els fills de l'almirall
29. A Barcelona van ser confirmats els privilegis de l'almirall
30. A Barcelona va arribar presoner el Descobridor
31. A Barcelona va arribar el Descobridor al final de la seva vida

Per deducció lògica, podem coincidir amb l'historiador Rumeu de Armas que "Barcelona té la glòria que, en el seu recinte, els Reis Catòlics desplegaren la seva activitat, organitzant fins els mínims detalls de l'empresa colombina..."¹³

Caldria afegir que Barcelona, i Catalunya en general, tenen la glòria de ser l'origen del procés de descobriment i colonització d'Amèrica. Aquesta glòria va ser silenciada, desplaçada i tergiversada a favor d'altres llocs de la península.

Així, quan consultem la història d'aquell període encara s'observa (si es coneix mínimament la nostra història, geografia i gent) que el nom de la ciutat de Barcelona ha estat substituït per Granada, Sevilla, Cadis, Còrdoba o Valladolid, sempre aliens als límits de la Corona catalano-aragonesa i, segons el censor creia oportú, en favor de la zona andalusa o castellana. Aquesta substitució es va iniciar després de la destitució governamental de l'almirall Colom, la creació de la Casa de Contractació o Hisenda a Sevilla, la introducció de la Inquisició i de la censura o control de l'obra impresa i el desenvolupament de l'imperi colonial espanyol. Malgrat tot, a finals del segle XIX, a les acaballes d'aquest imperi, va sorgir a Catalunya

¹³ Antonio Rumeu de Armas. *Colón en Barcelona*. Sevilla, 1944

23. The first chronicler of the Indies, Ramon Paner, departed from Barcelona
24. The head of the House of Recruitment, the archdeacon Joan de Fonseca, was appointed in Barcelona
25. The founders of the House of Recruitment of Seville came from Barcelona
26. The delivery of the navigation logbook was made in Barcelona
27. Admiral Columbus had an inn or house in Barcelona
28. The pageboies of the prince Joan, sons of the admiral, were appointed in Barcelona
29. The privileges of the admiral were confirmed in Barcelona
30. The Discoverer arrived captive to Barcelona
31. Barcelona is where the Discoverer arrived at the end of his life

By logical deduction, we can agree with the historian Rumeu de Armas that “Barcelona has the glory that the Catholic Kings displayed their activity in its area, organizing to the all the finest details of the colombine company...”¹³

It would be necessary to add that Barcelona, and Catalonia in general, have the glory of being the origin of the process of discovery and colonization of America. This glory was silenced, moved and distorted in favor of other places of the peninsula.

Thus, when we still consult the history of that period it is observed (if our history, geography and people are known minimally) that the name of the city of Barcelona has always been substituted for Granada, Seville, Cadis, Córdoba or Valladolid, as far away from the borders of the Catalan-Aragonese Crown as possible and very often in favor of the Andalusian or Castilian zone. This replacement started after the dismissal of admiral Columbus,

¹³ Antonio Rumeu de Armas. *Colón en Barcelona*. Sevilla, 1944

aquell moviment romàntic i reivindicatiu dels homes de l'anomenada *Renaixença*. I fou precisament la ciutat de Barcelona la que va reivindicar que tenia *un deute històric pendent* amb l'almirall Colom, un deute ineludible, i va fer esforços gegantins per construir el primer monument en el món, per reivindicar la seva memòria.

Alba Vallès

the creation of the House of Recruitment or Treasury in Seville, the introduction of the Inquisition and of the censorship or control of the printed work and the development of the Spanish colonial empire. Despite everything, at the end of the 19th century, in the final stages of this empire, a romantic and protest movement called the *Renaissance* appeared in Catalonia. And it was precisely the city of Barcelona that claimed to have a pending historical debt with admiral Columbus, and made gigantic efforts to construct the first monument in the world to him, to reclaim his memory.

Alba Vallès